

เอกสารประกอบการสัมมนา

รายงานวิจัย

บทสังเคราะห์ภาพรวม การจ้างงาน ทักษะและการศึกษา:
การแสวงหาระบบและ โครงสร้างแรงงานเพื่อ
การพัฒนาที่พอเพียงและยั่งยืน

รศ.ดร.พศิน	แดงจวง
รศ.ดร.วรวิทย์	เจริญเลิศ
รศ.ดร.อรรณพ	พงษ์วาท
ผศ.ดร.เพ็ชรี	รูปะวิเชตร์
Prof.Dr.Alain	Mounier
Prof.Dr.Xavier	Oudin

ศูนย์วิจัยเพื่อการศึกษาและแรงงาน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ปีงบประมาณ 2547-2549

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของแผนงานวิจัย

วิกฤติเศรษฐกิจและผลกระทบที่ตามมาภายหลังการล่มสลายทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 เผยให้เห็นถึงรากฐานอันอ่อนแอ เปราะบางของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดดของไทยในรอบ 2 - 3 ทศวรรษที่ผ่านมาเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังได้ชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องของรูปแบบและศักยภาพของรูปแบบการเจริญเติบโตของสังคมไทยตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980s (พ.ศ. 2523) เป็นต้นมา ทั้ง ๆ ที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองและที่เป็นตัวของตัวเอง บทวิเคราะห์การล่มสลายครั้งนั้นส่วนใหญ่พบว่า เกิดจากปัจจัยทางด้านการเงินและการคลัง ซึ่งท้ายที่สุด ปรากฏออกมาในรูปของวิกฤติหนี้สิน (Cough L., 1998) และถึงแม้ว่าบทวิเคราะห์จำนวนหนึ่งดูเหมือนจะฉายภาพที่อยู่เบื้องหลังวิกฤติที่แตกต่างออกไปบ้างก็ตาม แต่คำอธิบายสาเหตุหลัก ๆ ก็ไม่ได้ฉีกแนวออกไปจากบทวิเคราะห์ส่วนใหญ่ดังกล่าวเท่าใดนัก (McKibbin and al., 1999) โดยสรุป พอจับความได้ว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ผ่านมานั้น พึ่งพาการไหลเวียนของทุนจากต่างประเทศมากเกินไป พึ่งพาตลาดโลกมากเกินไป ข้อสรุปดังกล่าว แม้จะมีส่วนจริงอยู่บ้าง เป็นข้อสรุปที่ฉาบฉวยเกินไป ความจริงแล้ว มีบทวิเคราะห์ไม่มากนักที่สืบค้นหาสาเหตุที่นอกเหนือไปจากสาเหตุด้านการเงินและการคลังที่ในตัวของมันเองเป็นผลลัพธ์ของปัญหาเชิงโครงสร้างที่ลึกไปกว่านั้นอีกมาก

ทั้งในแง่ทางการเมืองและภายในรัฐบาลเอง วาทกรรมว่าด้วยวิกฤติและสาเหตุของวิกฤติต่างก็พูดถึงประเด็นเหล่านี้ว่า นอกเหนือไปจากการฟื้นฟูภาคการคลังแล้ว ความสนใจหลัก พุ่งไปที่การลดความรุนแรงของวิกฤติที่เกิดขึ้นอย่างมากมายในภาคสังคมโดยรวม (ILO., 1998)

ในความเห็นของนักวิจัย สาเหตุที่แท้จริงของวิกฤติครั้งนั้น คือ สภาวะทางการเมือง สังคม วัฒนธรรมและการเลือกของสังคมไทยเอง สาเหตุเหล่านั้น เชื่อมโยงร้อยรัดเข้าด้วยกันผ่าน 2 มิติหลักของชีวิตทางสังคม คือ มิติด้านแรงงานและมิติด้านการศึกษา ที่เมื่อประสานกันแล้วปรากฏออกมาในรูปของแนวคิดหลักที่ว่าด้วย “ระบบโครงสร้างแรงงาน” นั่นเอง อย่างไรก็ตามก็พอจะมีผู้รู้ ผู้ชำนาญการระดับสูงจำนวนหนึ่งได้เตือนมานานแล้วว่า รูปแบบการเจริญเติบโตที่ชี้นำโดยแนวคิด “แรงงานเข้มข้น” นั้น ในตัวของมันเองมีจุดบกพร่องอยู่ไม่น้อยเลยทีเดียว (Pakkasem, 1988) แต่ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว บทวิเคราะห์ส่วนใหญ่ ไม่ได้เสนอให้มีการสำรวจ ตรวจสอบประเด็นนี้ ทิศทางนี้ในฐานะที่เป็นต้นตอสำคัญยิ่งของวิกฤติครั้งนั้นเลย (Pongpaichit P. and Baker C., 1998) ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้จะได้ขยายความข้อคิดเห็นเช่นว่านี้

การวิเคราะห์ฐานรากที่ลึกกว่า ด้านสังคม วัฒนธรรม ด้านรูปแบบของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ที่ดำรงอยู่ในฐานะมิติหลัก ๆ ในช่วงของการเติบโตอย่างรวดเร็วนั้น จะช่วยทำให้สามารถขยายขอบเขตของการรับรู้และความรู้เกี่ยวกับเงื่อนไขเฉพาะและที่เป็นรูปธรรมต่าง ๆ (ถึงแม้ประเทศไทยจะไม่ใช่อำนาจอย่างโดดเด่นแยกจากประเทศอื่น ๆ โดยสิ้นเชิงก็ตาม) ที่จะเป็นฐานที่มั่นคงและที่เป็นไปได้ของแท้จริงของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืนและที่เป็นตัวของตัวเอง

ด้วยเป้าหมายและภายใต้กรอบแนวคิดนี้ เจตนารมณ์หลักของโครงการวิจัยครั้งนี้ก็คือ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความถูกต้องของข้อสันนิษฐานดังกล่าว โดยการแสวงหาข้อมูลเพื่อฉายภาพของระบบโครงสร้างแรงงานให้เด่นชัดขึ้น ว่าเป็นฐานหลักที่รองรับรูปแบบของการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวม เป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงกับรูปแบบดังกล่าวอย่างแนบแน่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อชี้ให้เห็นว่า ระบบโครงสร้างแรงงานที่เป็นกระแสหลัก และที่ค้ำจุน กระบวนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในรอบ 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ประกอบไปด้วยคุณลักษณะสำคัญใดบ้าง ตลอดจนเป็นต้นตอของการพัฒนาแบบพึ่งพาและไม่ยั่งยืนอย่างไร มากน้อยเพียงใด
2. เพื่อชี้ให้เห็นถึงสภาวะ คุณลักษณะ และองค์ประกอบสำคัญ ๆ ทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ของระบบโครงสร้างแรงงานอีกแบบหนึ่งที่จะเป็นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนและที่เป็นตัวของตัวเอง อันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองในระดับสังคม ทั้งในด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม หรืออีกนัยหนึ่งของ "การพัฒนาที่ไม่เลียนแบบใคร" นั่นเอง

ประโยชน์ที่ได้รับ และหน่วยงานที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

โดยเนื้อแท้แล้ว การเพิ่มเติมวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย (ทั้งโครงการ วิจัยหลักและโครงการวิจัยย่อย) ทั้งหมดที่กำหนด คือผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ อย่างไรก็ตาม ผลพลอยได้ (หลังจากที่วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยได้รับการเพิ่มเติมแล้ว) ของกระบวนการวิจัยน่าจะนำไปสู่เรื่องสำคัญ ๆ 2 เรื่อง คือ

1) การพัฒนาองค์ความรู้

1.1) ใ้้องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา วิเคราะห์เรื่องของแรงงานไทย และประเด็น ทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางด้านแรงงานโดยรวม

1.2) ใ้้องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา วิเคราะห์ปัญหาสังคมไทยโดยรวม (Rosanvallon P., 2000) ตลอดจนต่อการกำหนดและออกแบบระบบสวัสดิการ (การคุ้มครองทางสังคม) สำหรับสังคมไทย

1.3) ใ้้องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อภาคเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในการเรียนการสอน ตลอดจนการทำวิจัยในระดับอุดมศึกษา

2) เรื่องของนโยบายและการปฏิบัติ

โครงการวิจัยครั้งนี้ ที่แท้จริงแล้ว เป็นโครงการที่ขับเคลื่อน ผลักดันโดยนโยบาย ดังนั้น ผลที่จะได้รับในทางปฏิบัติคือเกิดจากองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

2.1) ประการแรก ผลการวิจัย เป็นประโยชน์ต่อการออกแบบและกำหนดนโยบายสาธารณะในด้านประชากร เทคโนโลยี แรงงาน และการศึกษา (ที่เมื่อรวมกันทั้งหมดก็คือเรื่องของระบบโครงสร้างแรงงานนั่นเอง) เพื่อประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติ ความจริงแล้วนโยบายต่าง ๆ เหล่านั้น จะนำไปสู่เส้นทางและทิศทางของยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืนและที่เป็นตัวของตัวเองโดยรวมในบั้นปลาย ตลอดจนจะครอบคลุมถึงภารกิจของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงที่ว่าด้วยเรื่องเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม แรงงาน และกิจกรรมทางสังคม การศึกษาทั้งขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา

2.2) ประการที่สองผลของการวิจัยเป็นประโยชน์ต่อพันธกิจทาง ยุทธศาสตร์ ของผู้ที่มีบทบาททั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่รับผิดชอบด้านการจัดการแรงงาน การอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมอาชีพ อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม หัตถกรรม เกษตรกร กรรมกร และผู้นำชุมชน ต่างก็ได้รับประโยชน์ไม่ทางหนึ่งก็ทางใดด้วยเช่นกัน

ขอบเขตและข้อจำกัด

งานวิจัยนี้ ให้ความสำคัญกับโครงสร้างและการเปลี่ยนแปลงด้านประชากร รูปแบบของแรงงานองค์กรและการจัดการตลาดแรงงาน ตลอดจนความรู้ แต่ไม่ทำการศึกษารอบคลุมไปถึงประเด็นสำคัญ 2 ประเด็นซึ่งเป็นประเด็นที่เชื่อมกันมาแต่ก่อนว่าเป็นประเด็นหลัก หรือปัจจัยหลักในการกำหนดรูปแบบความจำเริญทางเศรษฐกิจ ได้แก่

ประเด็นแรก การออมและการลงทุน ชุดโครงการวิจัยนี้ไม่ทำการศึกษานโยบายของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ที่อนุญาตให้มีการลงทุนจากต่างประเทศ แต่ได้ทำการศึกษาจากข้อมูลที่มีอยู่ในขณะนี้ของธนาคารแห่งประเทศไทย และจากบัญชีรายรับ รายจ่ายประชาชาติที่รวบรวมโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและธนาคารแห่งประเทศไทย ข้อมูลเหล่านี้ทางศูนย์วิจัยเพื่อการศึกษาและแรงงานได้รวบรวมจากแหล่ง 2 แหล่งดังกล่าวและสร้างเป็นฐานข้อมูลเอาไว้ที่ศูนย์ฯ แล้ว

ประเด็นที่สอง เป็นมิติทางด้านเทคโนโลยี เทคโนโลยีจำเป็นต้องนำมาใช้ในการทำการวิจัยทั้งโครงการในระดับเศรษฐกิจมหภาค อย่างน้อยเทคโนโลยีระหว่างชาติและการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ ทางธุรกิจ และชุมชน ในระดับจุลภาค เทคโนโลยี หมายถึงการประสานระหว่างปัจจัยการผลิตทั้งหลาย เช่น ทุนกับแรงงาน ความสัมพันธ์ของราคา (อัตราดอกเบี้ยและอัตราค่าจ้าง) และองค์กรแรงงานกับกระบวนการทำงาน เป็นต้น วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยได้คำนึงถึงวิธีการของเทคโนโลยีในระดับเศรษฐศาสตร์จุลภาคเท่านั้น (ซึ่งสัมพันธ์กับสังคมวิทยาเขตองค์กร) ให้ความสำคัญต่อธุรกิจอุตสาหกรรมการเกษตรและงานช่าง

นิยามศัพท์เฉพาะ

ระบบโครงสร้างแรงงาน หมายถึง รูปแบบหรือคุณลักษณะที่เป็นองค์ประกอบที่จะทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือด้อยประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบหลักคือปริมาณแรงงาน : การจ้างงาน (L) คุณภาพแรงงาน : ทักษะและความสามารถ (S) ผลผลิตภาพแรงงาน (P) รายได้และค่าจ้างของแรงงาน (W)

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หมายถึง การขยายตัวของเศรษฐกิจซึ่งดูได้จากการขยายตัวของ GDP

การจ้างงาน หมายถึง การทำงานที่มีผลตอบแทนที่ผู้ว่าจ้างเป็นผู้จ่ายให้ผู้รับจ้าง การจ่ายผลตอบแทนอาจคำนวณค่าจ้างแบบรายชิ้น รายวันหรือรายเดือนตามแต่ข้อตกลงที่ยอมรับกันทั้ง 2 ฝ่าย ในที่นี้การจ้างงานเกิดในสถานประกอบการภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการและภาคอาชีพอิสระ

รูปแบบการทำงาน(Forms of work) หมายถึง แบบรับจ้างทำงาน เช่นทำงานในสถานประกอบการที่เป็นโรงงานอุตสาหกรรม บริษัท หรือสถานบริการหรือหน่วยงานภาครัฐที่พนักงานได้รับเงินเป็นรายเดือน (Wage earner) หรือการทำงานอิสระ (Independent worker)

ทักษะและการศึกษา หมายถึง ทักษะ 3 ประเภทคือ ทักษะด้านความรู้สติปัญญา(Cognitive skills) ทักษะด้านความชำนาญเฉพาะทาง(Technical skills) และทักษะด้านพฤติกรรมการแสดงออก (Behavioral skills) ทักษะทั้ง 3 เกิดจากการเรียนรู้ การฝึกหัดและการลงมือกระทำ โดยทักษะด้านความรู้สติปัญญามีแหล่งกำเนิดสำคัญอยู่ที่การจัดการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา ในขณะที่ทักษะด้านความชำนาญเฉพาะทางและทักษะด้านพฤติกรรมการแสดงออกนั้น แหล่งกำเนิดที่สำคัญเกิดที่สถานประกอบการหรือแหล่งทำงาน

การพัฒนาที่พอเพียง หมายถึง การพัฒนาที่นำไปสู่ความเหมาะสมกับสภาพ บริบท สร้างความสงบสุขในชีวิตและทรัพย์สิน พออยู่พอกิน ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ทำลายสภาพสิ่งแวดล้อมและสภาพความเป็นอยู่

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่พึ่งตนเองได้ทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อมจนทำให้ประชากรรุ่นหลังต้องยอมรับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ยังรวมถึงการคงอยู่ของสภาพสังคมที่เป็นเอกลักษณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ 2 ข้อที่กล่าวข้างต้น ได้ดำเนินการโดยสรุป ดังต่อไปนี้

- 1) วิเคราะห์รูปแบบของการจ้างงาน/ทำงานและวิถีทางการระดมแรงงานในช่วงระยะเวลาประมาณ 30-40 ปี ในประเทศไทยซึ่งอาจมีการอ้างอิงข้อมูลระดับชาติข้อมูลระหว่างประเทศเพื่อให้การตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1 มีคุณค่าและมีความหมาย อ้างอิงตามมาตรฐานสากล
- 2) วิเคราะห์ระบบการผลิต การสร้างและการส่งมอบทักษะระดับชาติ (เน้นเฉพาะระบบการศึกษาและการฝึกอบรมต่าง ๆ) ในช่วงระยะเวลาเดียวกันจากนั้นจึงเสนอแนะระบบโครงสร้างแรงงานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นตัวของตัวเอง เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2

แหล่งข้อมูล

1. ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนามและ
2. ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ จากสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารโลก และ ILO เป็นต้น
3. แนวคิด นโยบายด้านเทคโนโลยีระหว่างประเทศ และการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ ทางธุรกิจ และชุมชน

เครื่องมือ ได้แก่แบบสัมภาษณ์จำแนกเป็น

1. แบบสัมภาษณ์สำหรับพนักงาน
2. แบบสัมภาษณ์สำหรับหัวหน้างาน ผู้จัดการ
3. แบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าของผู้ประกอบการอาชีพอิสระ

4. แบบสัมภาษณ์สำหรับลูกจ้างของผู้ประกอบอาชีพอิสระ
5. กรอบเนื้อหาเพื่อรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารโลก ILO และแนวนโยบายด้านเทคโนโลยีระหว่างประเทศ ฯลฯ เป็นต้น

การทดสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ทั้ง 4 ชุดได้ดำเนินการทดสอบค่าความเชื่อมั่น โดยออกไปทดสอบ(Tryout) โดยการเก็บข้อมูลจากภาคสนามจริงโดยเจ้าหน้าที่ภาคสนาม 5 คน กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างที่แท้จริง(โรงงานอุตสาหกรรมและสถานประกอบอาชีพอิสระ) จำนวนตัวอย่าง 100 ชุด จากนั้นได้จัดประชุม(Workshop) เพื่อปรับแก้ไขภาษา ข้อความ เนื้อหาบางส่วนให้เหมาะสมและนำไปทดสอบอีกครั้ง (Re-tryout) กับกลุ่มตัวอย่างอีก 30 ชุด ก่อนนำไปใช้จริง

เนื่องจากการเก็บข้อมูลดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องจึงได้จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้ช่วยนักวิจัยที่มีวุฒิตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 15 คน เป็นเวลา 5 วัน เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำศัพท์ การตั้งคำถามที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจภาษาง่ายขึ้น

ผลการวิจัย

การนำเสนอเนื้อหาส่วนนี้ได้จำแนกออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ระบบโครงสร้างแรงงานของประเทศไทยในรอบ 3-4 ทศวรรษ

ตอนที่ 2 สภาวะ คุณลักษณะ และองค์ประกอบสำคัญของระบบโครงสร้างแรงงานที่จะเป็นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนและที่เป็นตัวของตัวเอง

ตอนที่ 1 ระบบโครงสร้างแรงงานของประเทศไทยในรอบ 3-4 ทศวรรษ

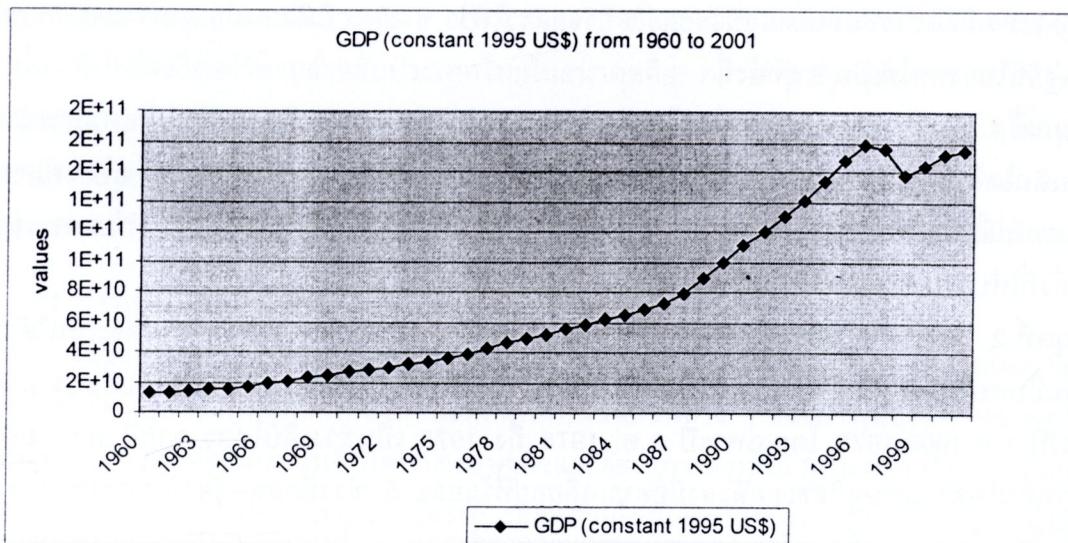
1. การเติบโตและผลิตภาพแรงงาน

ในช่วง 3-4 ทศวรรษที่ผ่านมา การเติบโตทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนโครงสร้างของผลผลิตมวลรวมภายในประเทศเป็นไปในลักษณะการเติบโตตามแนวขยาย มีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่จะอภิปรายต่อไป

1.1 การเติบโตทางเศรษฐกิจ

แผนภูมิที่ 2 แสดงลักษณะของการเติบโตทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงของ GDP ที่เป็นจริง(ราคาคงที่) และการเปลี่ยนแปลงของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

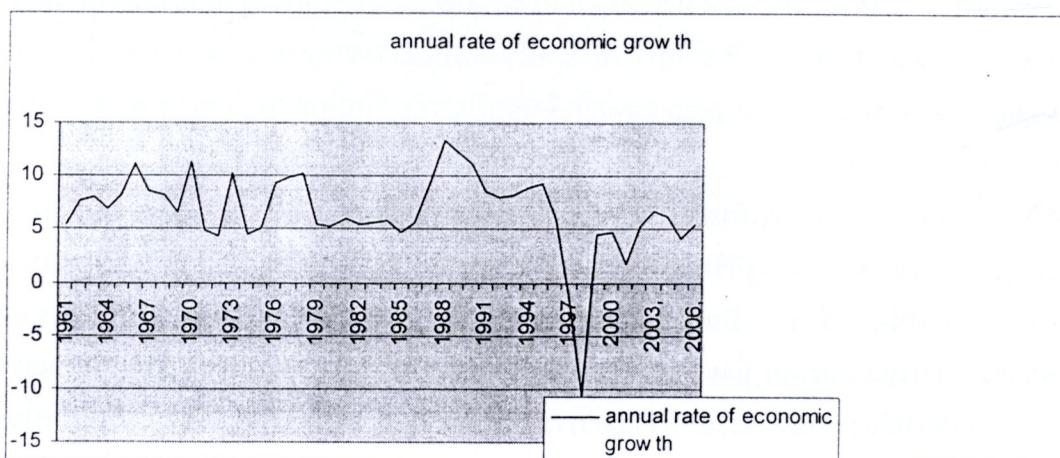
แผนภูมิ 1 GDP (ราคาคงที่ปี 1995 เป็นดอลลาร์สหรัฐ) ช่วงปี ค.ศ.1960-2001

ที่มา : ดัชนีของธนาคารโลกถึงปี 2002 และบัญชีประชาชาติของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำหรับช่วงปี 2000-2006 (ประเมิน)

ในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา (จากปี ค.ศ. 1961 ถึง 2001) ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาตลอด โดยมีอัตราการเติบโตร้อยละ 6.9 โดยเฉลี่ยต่อปีซึ่งจัดอยู่ในระดับสูงตามมาตรฐานสากล แต่วิกฤติเศรษฐกิจเศรษฐกิจในปี ค.ศ.1997 ทำให้ GDP ตกมาอยู่ในระดับของปี 1994 (ดูแผนภูมิ 1) แล้วจากนั้นมีการฟื้นตัวและการเติบโตอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี ค.ศ.1999 แม้ว่าจะมีอัตราการเติบโตต่ำกว่าปีที่ผ่านมา ดังจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงของอัตราการเติบโตของ GDP

แผนภูมิ 2 อัตราการเจริญเติบโตรายปี

ที่มา : จากแผนภาพที่แล้ว

การเร่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เกิดขึ้นในช่วงครึ่งแรกของปี ค.ศ. 1960 โดยอัตราการเติบโตรายปีอยู่ระหว่างร้อยละ 5 และร้อยละ 11 (ดูแผนภาพ 2) แต่การเติบโตนี้ได้สูญเสียพลวัตไประหว่างปี ค.ศ. 1980 - 1986 เมื่ออัตราการเติบโตลดลงเหลือประมาณร้อยละ 5 ต่อปี ในช่วงนี้ รัฐบาลมีการใช้นโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (Mounier, A; Kanoksak Kaewthep, and Voravidth Charoenloet 1995) มีผลทำให้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1987 การเติบโตทางเศรษฐกิจได้ทวนกลับมาอยู่ที่ระดับร้อยละ 10 จนถึงช่วงที่ประเทศไทยประสบกับวิกฤตทางเศรษฐกิจปี ค.ศ. 1997 มีผล ทำให้ในช่วงปี

ค.ศ.1997-2006 มีอัตราการเติบโตอยู่ที่ร้อยละ 5 อาจกล่าวได้ว่า ช่วง 45 ปีที่ผ่านมา สามารถแบ่งการเติบโตของเศรษฐกิจไทยออกได้เป็น 3 ยุคดังนี้

ยุคที่ 1 ช่วงปี ค.ศ.1950-1964 นโยบายของรัฐมุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า มีอัตราการเติบโตไม่เกินร้อยละ 5 การเติบโตนี้วางอยู่บนฐานของการพัฒนาตลาดภายใน อุปสงค์ภายในมาจากการแลกเปลี่ยนระหว่างภาคอุตสาหกรรมด้วยกัน การใช้เทคโนโลยีที่ใช้แรงงานเป็นหลักและการกระจายความมั่งคั่งที่ให้ประโยชน์กับแรงงานที่รับค่าจ้าง

ยุคที่ 2 ช่วงปี ค.ศ.1965 ถึง 1986 แม้ว่า การทดแทนการนำเข้ายังคงเป็นหลัก แต่จะเห็นได้ว่า การส่งออกเริ่มมีบทบาทที่สำคัญขึ้นในการเติบโตของอุปสงค์ ส่งผลให้เกิดการเจริญเติบโตโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 7 ช่วงปี ค.ศ.1966-1978 โดยเฉพาะปี ค.ศ. 1976 ถึง 1978 เป็นช่วงเติบโตสูง จากปี ค.ศ. 1979 ถึง 1986 การเติบโตทางเศรษฐกิจชะลอตัวลงมีอัตราเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 5 ช่วงนี้สอดคล้องกับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อนำไปสู่กลยุทธ์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก โดยประเทศไทยได้เดินตามแนวทางข้อเสนอแนะของธนาคารโลกและองค์กรเงินทุนระหว่างประเทศ (Cooper, Richard, 1994; Drud, Arne, Wafik Grais, and Dusan Vujovic, 1982; World Bank, 1983, 1984; World Bank and East Asia and Pacific Regional Office, 1986)

ยุคที่ 3 ช่วงปี ค.ศ.1987 ถึง ค.ศ. 1998 กลยุทธ์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกนำมาสู่อัตราการเจริญเติบโตที่สูงมากจนกระทั่งการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจช่วงสั้นแต่รุนแรงในปี 1997 ดังนั้น ช่วงปี ค.ศ. 1987 - 1995 อัตราการเติบโตอยู่ในระดับร้อยละ 9 โดยเฉพาะปี ค.ศ.1988 เป็นร้อยละ 13 โดยเริ่มชะลอตัวลงในปี 1996 และเปลี่ยนมาเป็นติดลบในปี ค.ศ.1997 และ ค.ศ.1998 ที่จริงแล้ว วิกฤตปี ค.ศ.1997 ได้สร้างความสั่นสะเทือนต่อฐานการเจริญเติบโตที่ผ่านมา ทำนายความเชื่อที่ว่า การเจริญเติบโตเศรษฐกิจเป็นภาวะปกติของเศรษฐกิจไทย จนกระทั่งถึงปี ค.ศ.1997 การเติบโตยุคนี้วางอยู่บนพื้นฐานของอัตราการลงทุนสูงและการเติบโตของการส่งออกและนำเข้า เป็นการเน้นเทคโนโลยีที่ใช้แรงงานหนาแน่น สามารถนิยามว่าเป็น 3L (Low wage, Low skill และ Low productivity) จึงดูเหมือนว่า วิกฤตเศรษฐกิจปี ค.ศ.1997 เป็นการเริ่มต้นของการเติบโตบนฐานใหม่

จากปี ค.ศ. 1999-2006 การเติบโตทางเศรษฐกิจลดลงโดยอัตราอยู่ที่ประมาณร้อยละ 5 ต่อปีโดยเฉลี่ย เมื่อพิจารณาลักษณะของเศรษฐกิจมหภาคที่ผ่านมาจะเห็นการเปลี่ยนแปลงในช่วงนี้ได้ดี ดูเสมือนว่าเศรษฐกิจไทยจะเฟื่องฟูน้อยกว่าแต่ก็เป็นการเติบโตที่มีความมั่นคงและยั่งยืนมากกว่า ซึ่งเกิดขึ้นจากการปรับตัวเข้าสู่การแข่งขันในตลาดโลก ทั้งจากภาวะกดดันการแข่งขันที่มาจากตลาดล่าง เช่น เวียดนามและสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีแรงงานค่าแรงถูกกว่าและการแข่งขันจากประเทศพัฒนา หลังจากที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ทันสมัยในการผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้น ประเทศอุตสาหกรรมเกิดใหม่ เช่น ไทยต้องปรับแบบแผนการเติบโตให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ ไม่สามารถเดินนโยบายการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ที่เน้นแรงงานราคาถูกได้อีกต่อไป แต่ควรดำเนินการโดยเน้นกลยุทธ์การพัฒนาภายในที่อาศัยการใช้แรงงานในรูปแบบใหม่และการพัฒนาการนวัตกรรมของตนเอง นโยบายของรัฐจึงควรมุ่งสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางนี้ นี่จึงเป็นข้อเสนอแนะหลักที่ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้

ในการที่จะขยายความและรายละเอียดเกี่ยวกับกลยุทธ์นี้ จำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่สนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยอย่างรวดเร็วในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยในมุมมองของนักวิจัย ปัจจัยสำคัญของการเติบโตสูง เกิดจากการสะสมทุนเชิงกายภาพและแรงงาน การเติบโตนี้เป็นการ

พัฒนาตามแนวขยายโดยเน้นการเพิ่มทางปริมาณของปัจจัยการผลิตมากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับคุณภาพ ดังนั้น สิ่งที่เป็นเรื่องท้าทายสำหรับประเทศไทยในอนาคตคือ **การปรับปรุงคุณภาพ**ของปัจจัยการผลิตและ โดยเฉพาะการใช้แรงงานหรือถ้าจะพูดให้ตรง ประเทศไทยจำเป็นต้องส่งเสริมการเติบโตในแนวลึกเพื่อที่จะบรรลุการเติบโตอย่างมั่นคงและการพัฒนาทางสังคม กระบวนการเติบโตอาศัย 3L(ทักษะต่ำ ค่าจ้างต่ำ ผลผลิตภาพแรงงานต่ำ) ซึ่งดำรงอยู่ในขณะนี้จะไม่สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ก้าวไปข้างหน้า

1.1 การเติบโตแนวขยาย

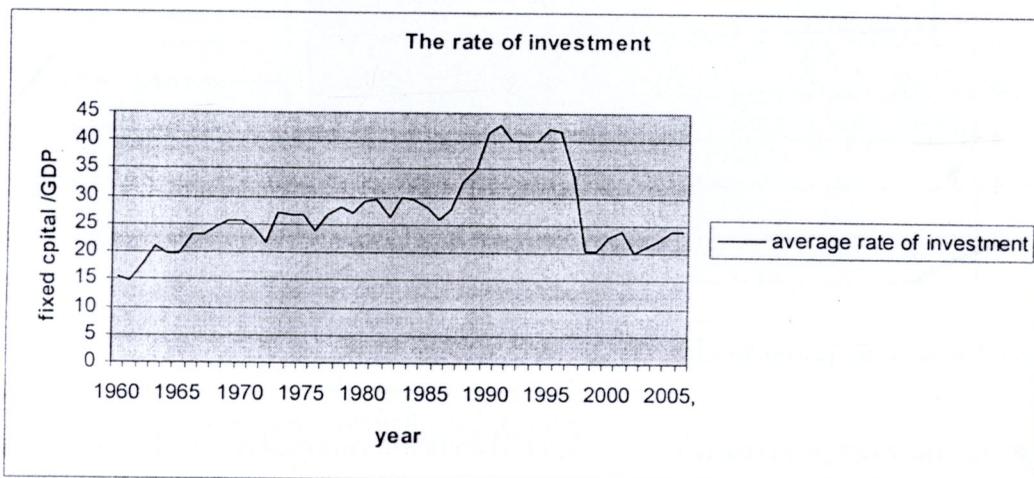
ในช่วง 45 ปีที่ผ่านมา การพิจารณาการเปลี่ยนแปลงอัตราการลงทุน ซึ่งวัดโดยเทียบอัตราส่วนระหว่างการลงทุนของทุนสุทธิกับ GDP สะท้อนให้เห็นขั้นตอนต่าง ๆ ของการเติบโตทางเศรษฐกิจ อัตราการลงทุนเป็นปัจจัยสำคัญของการเติบโตทางเศรษฐกิจและอัตราการลงทุนอยู่ในระดับที่สูงมากเมื่อเทียบกับระดับสากล ทั้งนี้ที่เป็นไปได้เพราะอัตราการออมภายในสูงและโดยเฉพาะแบบแผนของการบริโภคภายในมากกว่าที่จะเป็นการไหลเข้าของทุนต่างประเทศ

1) อัตราการลงทุน

อัตราการลงทุน คือ สัดส่วนของภารกิจรูปของทุนสุทธิและ GDP ณ ราคาปัจจุบัน

อัตราการลงทุน คือ อัตราส่วนระหว่างภารกิจรูปของทุนคงที่สุทธิและ GDP (ราคาตลาด) สามารถแสดงในแผนภูมิ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 3 อัตราการลงทุน

ที่มา : ดัชนีของธนาคารโลกถึงปี 2002 และบัญชีประชาชาติของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2002-2006 (ประเมิน)

การเปลี่ยนแปลงของอัตราการลงทุนมีความสำคัญมาก เมื่อเทียบกับแบบแผน การเติบโตเศรษฐกิจ การลงทุนดูจะเป็นปัจจัยสำคัญของการเติบโต เป็นข้อสนับสนุนตามแบบจำลองการเติบโตเศรษฐกิจของสำนักนิโอเคนส์เซียน แบบแผนของการสะสมทุนได้เปลี่ยนแปลง เป็นตัวที่มาก่อนและกำหนดการเปลี่ยนแปลงของแบบแผนการเจริญเติบโต

ตราจณกระทั่งในปีค.ศ.1964 อัตราการลงทุนอยู่ระหว่างร้อยละ 15 ถึงร้อยละ 20 ขณะที่อัตราการเติบโตเป็นร้อยละ 5

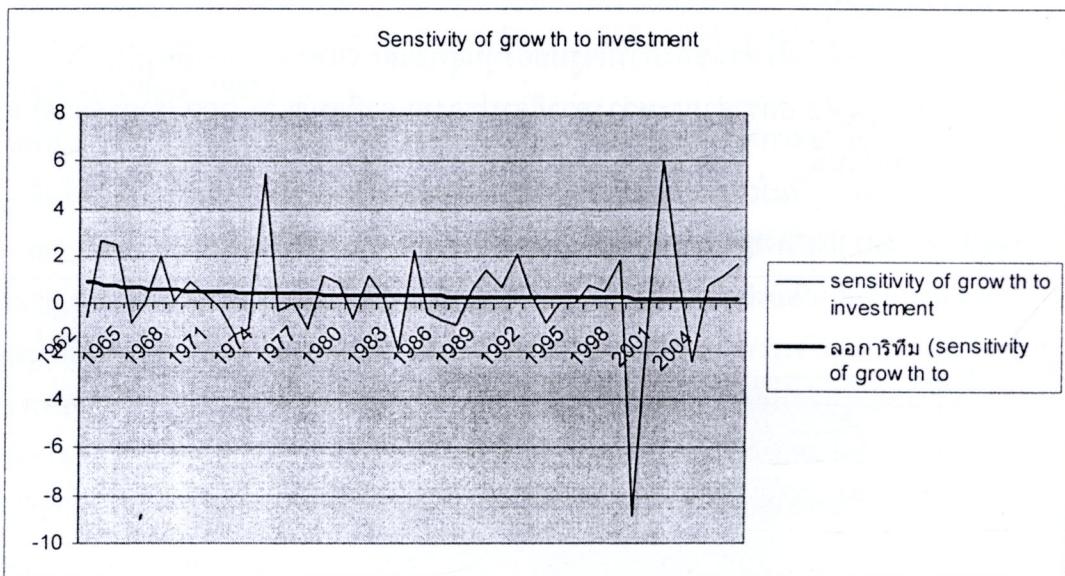
ในช่วงปี ค.ศ.1965 - 1986 อัตราการลงทุนเพิ่มสูงร้อยละ 25 ถึงร้อยละ 30 สอดคล้องกับช่วงเร่งรัดการเจริญเติบโต คือ อัตราการเจริญเติบโต เป็นร้อยละ 7 โดยเฉลี่ย

ในช่วงปี ค.ศ.1989 - 1995 อัตราการลงทุนเพิ่มสูงก้าวกระโดดเป็นร้อยละ 35 โดยเฉลี่ยจนถึงปี 1996 ก่อนที่จะเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ การเติบโตของ GDP อยู่ในอัตราที่สูงมาก (ร้อยละ 9 โดยเฉลี่ย)

ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี ค.ศ.1997 อัตราการลงทุนลดลงเหลือร้อยละ 20 ถึง ร้อยละ 25 ส่งผลให้อัตราการเจริญเติบโตเป็นร้อยละ 5 เป็นแบบแผนการลงทุนและการเติบโตที่เหมือนกับยุคก่อนปี ค.ศ. 1970

อัตราการลงทุนที่สูงมากเป็นส่วนสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจแต่เกิดขึ้นบนผลตอบแทนที่ถดถอย ทั้งนี้ ประการแรก จะเห็นได้จากความไวของการเติบโตต่อการเปลี่ยนแปลงของอัตราการลงทุน และประการที่สอง จากประสิทธิภาพของการลงทุน ดังแสดงให้เห็นในแผนภูมิ 4

แผนภูมิ 4 ความไวของการเติบโตต่อการลงทุน

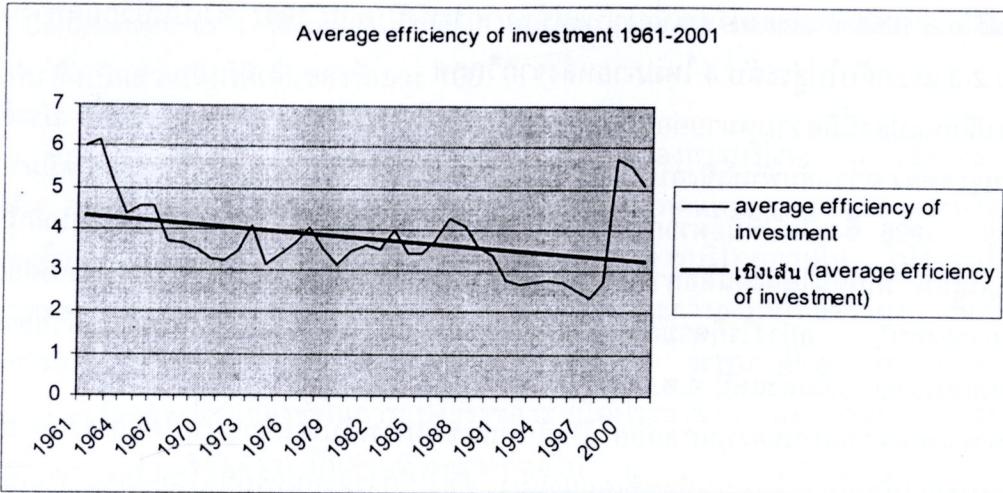

ที่มา : คำนวณจากดัชนีของธนาคารโลก

ความไวนี้เป็นดัชนีซึ่งวัดผลได้จากการเติบโตที่ได้มาจากการลงทุนส่วนหนึ่ง ในปี ค.ศ.1963 เมื่อเพิ่มอัตราการลงทุนร้อยละ 1 จะได้ผลเป็นร้อยละ 2 การพิจารณาแนวโน้มระยะยาวจะให้ดัชนีที่ดีที่สุดในช่วง 45 ปี ความไวนี้ได้ลดลงจาก 1 เหลือ 0.3 หมายความว่า ถ้าให้อัตราการลงทุนเท่าเดิมจะให้ผลน้อยกว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

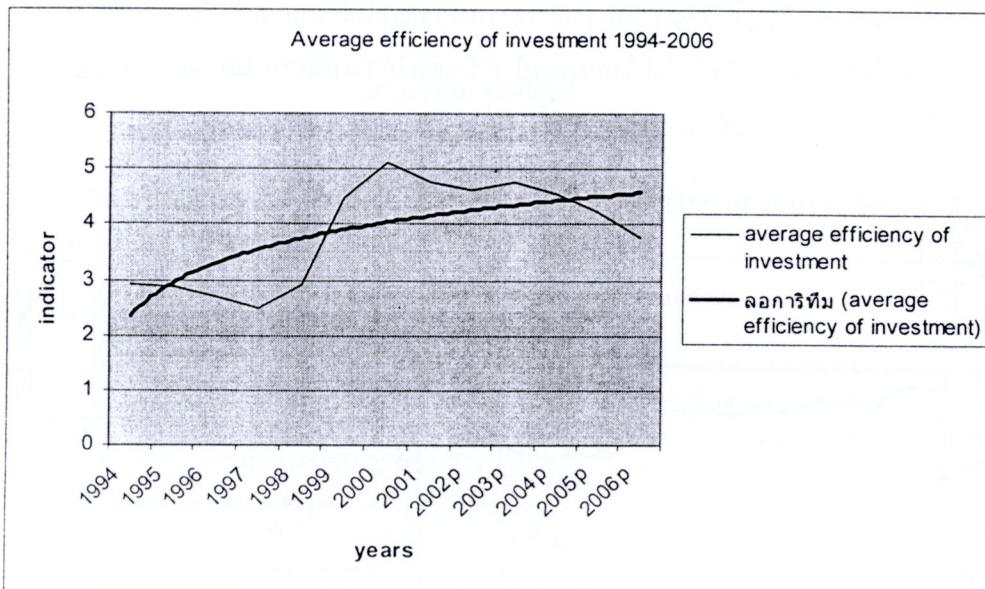
การเปลี่ยนแปลงนี้ได้รับการยืนยันโดยการพิจารณาประสิทธิภาพของการลงทุนโดยเฉลี่ยโดยพิจารณาในช่วงระยะเวลา 2 ช่วง

แผนภูมิ 5 ประสิทธิภาพของการลงทุนโดยเฉลี่ย ปี 1961- 2001

ที่มา : คำนวณจากดัชนีของธนาคารโลก

แผนภูมิ 6 ประสิทธิภาพของการลงทุนโดยเฉลี่ย ปี 1994-2006

ที่มา : บัญชีประชาชาติ สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ประสิทธิภาพของการลงทุนโดยเฉลี่ยได้ถูกประเมินโดยอัตราส่วน GDP ของปี t เทียบกับรูปแบบของทุนสุทธิของปี $t-1$ โดยอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า ผลกระทบต่อ GDP ของค่าใช้จ่ายของการลงทุนได้ถูกนับในปีที่มีการใช้จ่ายไปแล้ว

แผนภูมิ 5 ครอบคลุมช่วงระยะเวลา 40 ปี คือช่วงปี ค.ศ.1961-2001 และแผนภูมิ 6 ช่วงระยะเวลา 18 ปี คือช่วงปี ค.ศ. 1994-2006 เนื่องจากแหล่งข้อมูลและฐานของการเจนนีมีที่มาต่างกัน นักวิจัยจึงพยายามนำเสนอการคำนวณแยกตามแหล่งที่มาของข้อมูล แต่ก็ได้แบบแผนเดียวกันสำหรับช่วงปี ค.ศ. 1994-2001 สำหรับแผนภาพทั้ง 2 นี้ เมื่อพิจารณาภาพรวมตลอดช่วงเวลา 45 ปี จะเห็นได้ว่า ประสิทธิภาพเฉลี่ยของการลงทุนมีแนวโน้มตกลง นอกเหนือจาก 3 ปีที่ได้พลิกกลับจากช่วงปี ค.ศ.1999 - 2001 ดัชนีอยู่

สูงกว่า 4 ในปี ค.ศ.1965 ลดลงอย่างต่อเนื่องนับแต่นั้นมากระทั่งปี ค.ศ. 1997 ซึ่งเป็นปีวิกฤตทางเศรษฐกิจ มาอยู่ที่ระดับ 2.5 และกลับไปสู่ระดับ 4 ใหม่ภายหลังจากวิกฤต

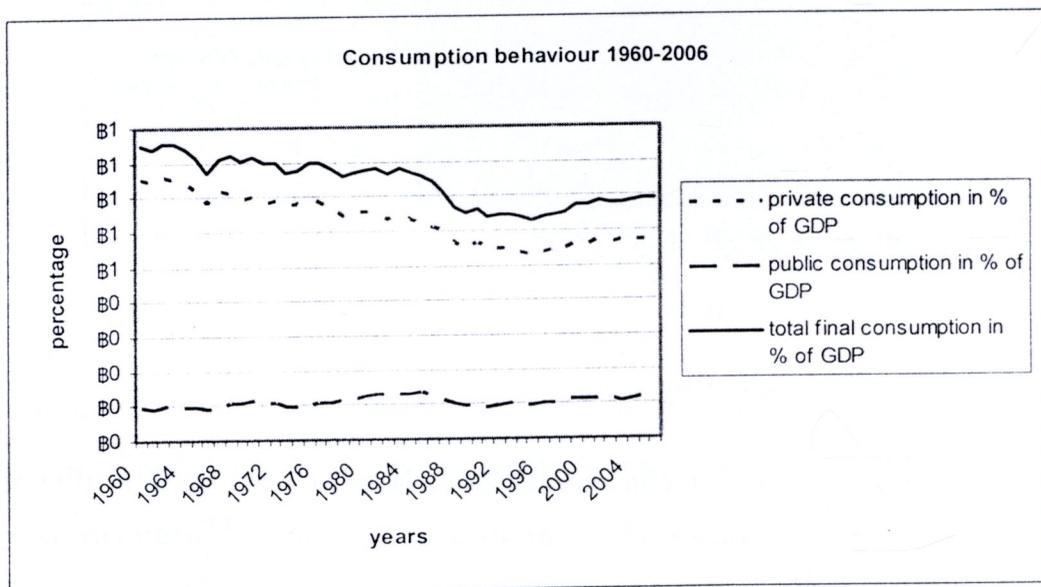
การเปลี่ยนแปลงนี้มีความหมายค่อนข้างสำคัญ จะเห็นได้ว่าเมื่ออัตราการลงทุนสูงขึ้น ประสิทธิภาพของการลงทุนจะลดลง ความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างปริมาณและประสิทธิภาพของปัจจัยการผลิตมีมากขึ้นช่วงปี ค.ศ. 1989 - 1996 ซึ่งเป็นปีที่มีอัตราการลงทุนสูงสุด การที่ประสิทธิภาพของทุนลดลงบ่งบอกถึงปัญหาการสะสมทุนล้นเกิน วิกฤตนี้ได้ส่งผลต่อการทำลายทุนที่ขาดประสิทธิภาพ และสร้างเงื่อนไขใหม่ต่อการปรับผลตอบแทนการลงทุน อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเฝ้าดูอย่างใกล้ชิดในปัจจุบันด้วยสาเหตุของปัญหาผลตอบแทนถดถอยเริ่มตั้งแต่ว่าปี ค.ศ. 2003 เป็นต้นมา

ปัญหาของผลตอบแทนของทุนถดถอย เป็นลักษณะของการเติบโตแนวขยายโดยการรักษาอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับสูงเหมือนที่เคยผ่านมา ต้องใช้การลงทุนเพิ่มขึ้นโดยต้องแก้ด้วยมาตรฐานการครองชีพในระยะสั้น ภายใต้งื่อนไขนี้จะต้องมีการระดมเงินออมทั้งจากภายในและภายนอกมากขึ้น ๆ เพื่อใช้จ่ายในการสร้าง การก่อรูปของทุน สิ่งนี้จะส่งผลกระทบต่ออุปสงค์ ดังจะได้อธิบายต่อไป

2) การใช้จ่ายเพื่อการลงทุน : การบริโภคและการออม

การระดมเงินออมเพื่อใช้จ่ายสำหรับอัตราการลงทุนที่เพิ่มขึ้นส่งผลกระทบในทางตรงกันข้ามระยะยาวและไม่สามารถทำให้เกิดความยั่งยืนได้ ในแผนภูมิ 7 นี้แสดงการเปลี่ยนแปลงของแนวโน้มค่าความน่าจะเป็นบริโภคคือ เปอร์เซนต์ของ GDP ที่ใช้จ่ายเพื่อการบริโภค

แผนภูมิ 7 พฤติกรรมของการบริโภค ช่วงปี 1960-2006

ที่มา : World Bank indicators และบัญชีประชาชาติของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำหรับปี 2002-2006

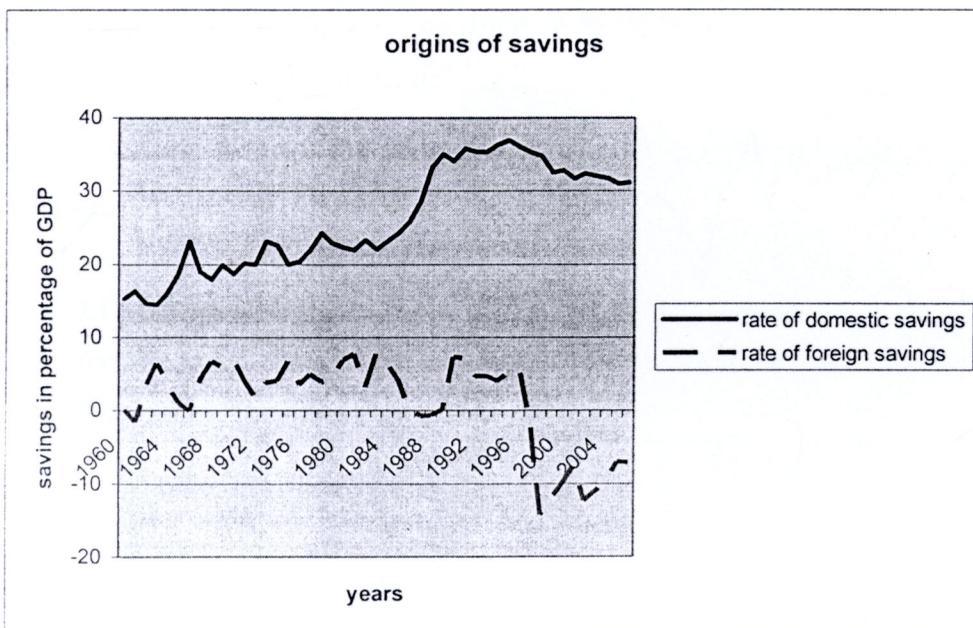
อัตราการออมแนวของการบริโภค ($C=C/GDP$) เป็นดัชนีที่บ่งบอกถึงยุคสมัยของการเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นดัชนีแสดงถึงการแบ่งสรรของ GDP ระหว่างการบริโภค (C) และการออม (S) เมื่อ $GDP=C+S+X-M$ ดังนั้น $S=GDP-C$ เมื่อมีความสมดุลของการค้าระหว่างประเทศ ($X-M=0$) ช่วงระหว่างช่วงปี ค.ศ.1960 และ ค.ศ. 1997 อัตราการออมแนวของการบริโภคได้ตกลงอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 85 เป็นร้อยละ 65 การเปลี่ยนแปลงนี้สามารถอธิบายได้จากลักษณะของการสะสมทุนแนวขยายซึ่งต้องใช้การออมสูง ซึ่งการออมเพื่อสนับสนุนอัตราการลงทุนที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลกระทบต่อการใช้การบริโภค อัตราการออมภายในเป็น

ส่วน Complement to 1 ของอัตราโน้มของการบริโภค ($S=1-C$) ในแผนภาพข้างบน เป็นพื้นที่ที่แสดงด้วยเส้นทึบ ซึ่งเป็นส่วนเติมให้เต็มของร้อยละ 100

การบริโภคส่วนบุคคลมีบทบาทสำคัญของการลดลงของการบริโภค การใช้จ่ายสาธารณะมีลักษณะคงที่คือ อยู่ที่ประมาณร้อยละ 10 ของ GDP จึงไม่สามารถทดแทนการตกลงของการบริโภคส่วนบุคคล ที่ชัดเจนคือ การเติบโตทางเศรษฐกิจไม่ได้ถูกขับเคลื่อนโดยการบริโภคภายใน ไม่ว่าจะเป็นส่วนบุคคลหรือสาธารณะ แต่เกิดขึ้นจากการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคและการลงทุนในอัตราสูง เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคส่วนบุคคลที่สำคัญมาจากค่าจ้างของแรงงาน จะพบว่าแนวโน้มลดลงเนื่องจากการเติบโตของค่าจ้างได้ลดลงอย่างเชื่องช้าในการแบ่งสรรของรายได้ประชาชาติ และ/หรือการลดลงของอัตราโน้มนำ การบริโภคของครัวเรือนซึ่งจะเป็นส่วนที่วิเคราะห์ต่อไป

แท้จริงแล้ว ส่วนสำคัญของการลงทุนเป็นการระดมมาจากการออมภายในและการลดการบริโภค ขณะที่เงินออมจากต่างประเทศและการลงทุนโดยตรงมีบทบาทรอง

แผนภูมิ 8 แหล่งของเงินออม

ที่มา : World Bank indicators และบัญชีประชาชาติของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำหรับช่วงปี 2002-2006

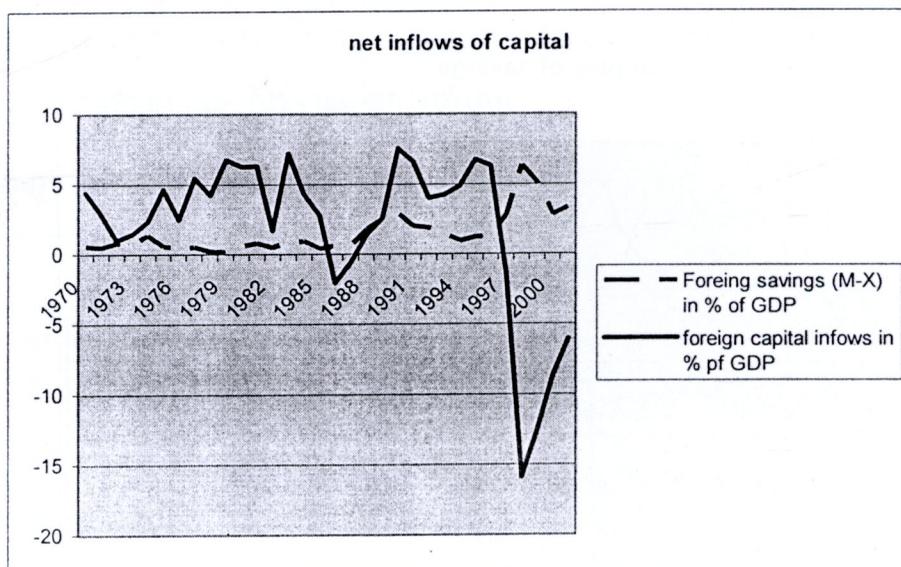
แผนภูมินี้มีความสำคัญอย่างมากสำหรับการวิเคราะห์ การเติบโตแต่ละยุคของประเทศไทยช่วง 45 ปีที่ผ่านมาและสำหรับการสร้างความเข้าใจต่อความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนจากการเติบโตตามแนวขยายมาเป็นการพัฒนาลงลึกผ่านการเปลี่ยนแปลง “ระบบแรงงาน”

การออมภายในอยู่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของ GDP จนถึงปีค.ศ. 1965 ประมาณร้อยละ 20 จากช่วงปี ค.ศ.1996 - 1984 อยู่ประมาณร้อยละ 30 จากช่วงปี ค.ศ.1985 - 1993 และกว่าร้อยละ 36 ในช่วงปี ค.ศ. 1994 - 1996 ก่อนที่จะเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี ค.ศ.1997 ภายหลังจากวิกฤตการณ์ อัตราการออมภายในตกลงบ้างอยู่ในช่วงร้อยละ 31 แต่ก็นับว่าเป็นอัตราที่สูงตามมาตรฐานสากล เมื่อรายได้ในส่วนของแรงงานเพิ่มซ้ำกว่า การปรับปรุงประสิทธิภาพแรงงาน จึงทำให้รายได้ของครัวเรือนอยู่ในระดับต่ำตลอดช่วงระยะเวลาและ

รายได้ส่วนใหญ่จะถูกใช้เพื่อการบริโภคสินค้า ดังนั้น การออมจึงเป็นไปได้ที่จะมาจากการออมของธุรกิจเป็นสำคัญ

เงินออมต่างประเทศมีแหล่งกำเนิดมาจากดุลการค้าต่างประเทศ ในช่วงระยะเวลา ค.ศ.1975-2006 ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับส่งออกและนำเข้า สามารถเปรียบเทียบแบบแผนของเงินออมต่างประเทศโดยอาศัยการคำนวณด้วย 2 วิธีการ ในแผนภาพ 8 คือส่วนต่างระหว่างอัตราการลงทุนและอัตราการออมภายใน ส่วนในแผนภาพ 9 ส่วนที่ตรงข้ามของดุลการค้าต่างประเทศ ในระยะยาวแล้ว ทั้ง 2 วิธีการจะให้ผลเหมือนกัน ตามทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์ ในประเทศไทย แบบแผนของเงินออมต่างประเทศแสดงถึงความขัดแย้งในตัว ไทยนำเข้าทุนในช่วงเวลาทั้งหมดกระทั่งถึงปี ค.ศ.1997 ยกเว้นปี ค.ศ.1986 และ ค.ศ.1987 แต่ตรงกันข้ามจากวิกฤตในปี ค.ศ.1997 เป็นต้นมา ไทยกลับกลายเป็นผู้ส่งออกทุน การวิเคราะห์ระยะยาวแสดงความสำคัญของวิกฤตการณ์ที่ส่งผลต่อการปรับโครงสร้างอย่างเป็นไปเองโดยการชำระหนี้ต่างชาติ ขณะเดียวกันเป็นการประกาศการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนของการเติบโตซึ่งเป็นส่วนที่จะวิเคราะห์ต่อไป

แผนภูมิ 9 การไหลเข้าสู่สุทธิของเงินทุน

ที่มา : World bank indicators

การไหลเข้าสู่สุทธิของทุนโดยเฉพาะการลงทุนโดยตรงได้คลายปัญหาการขาดดุลการค้า การลงทุนโดยตรงต่างชาติมีบทบาทพอประมาณจนกระทั่งวิกฤตเศรษฐกิจ เมื่อเปรียบเทียบกับเงินออมภายในและเงินออมต่างประเทศ ดังนั้น จนกระทั่งปี ค.ศ.1997 การลงทุนต่างชาติไม่ได้มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการใช้เทคโนโลยีโดยเฉพาะการส่งผลกระทบต่อระบอบการใช้แรงงานและการพัฒนาแนวขยาย สิ่งนี้อาจจะเปลี่ยนแปลงนับตั้งแต่วิกฤตในปี ค.ศ.1997 เป็นต้นไป การลงทุนโดยตรงที่เพิ่มขึ้นเป็นการค้าระหว่างประเทศที่ขาดดุล ในอนาคตอันใกล้ถ้าการลงทุนต่างชาติมีแหล่งที่มาของเทคโนโลยีที่สำคัญ และกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบอบการเติบโต

2. แรงงานในการเติบโตแนวขยาย : ระบอบแรงงาน 3L

เมื่อพิจารณาระดับจุลภาค “ค่าแรงต่ำ ทักษะต่ำ ประสิทธิภาพแรงงานต่ำ” หรือระบบแรงงานแบบ 3L ได้มีการอธิบายไว้ในโครงการย่อยที่ 1 และโครงการย่อย II การวิเคราะห์นี้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามเกี่ยวกับแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและการสำรวจเกี่ยวกับผู้ทำอาชีพอิสระในงานของช่างหัตถกรรมและการบริการ ในการลงภาคสนามทั้ง 2 ครั้ง การค้นพบได้ยืนยันข้อสมมุติฐานของงานวิจัยที่ว่าระบบการใช้แรงงานแบบ 3L ยังคงดำรงอยู่ในเศรษฐกิจไทย

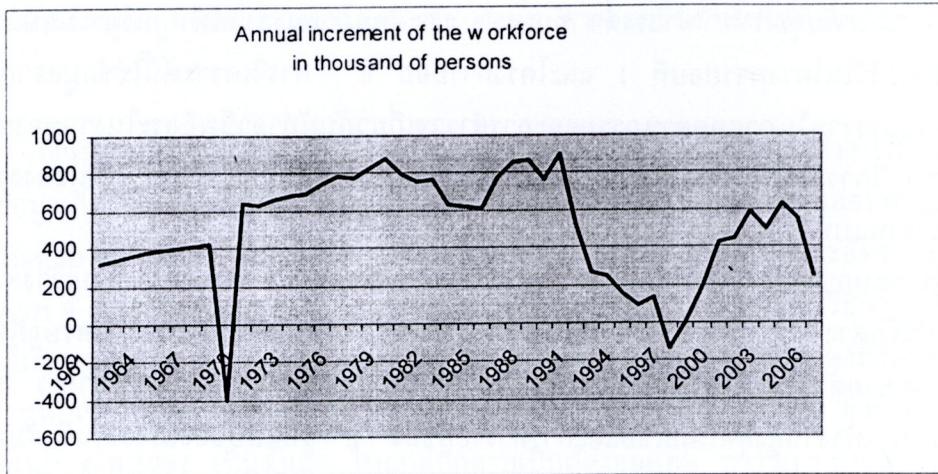
สถานประกอบการยังคงเลือกใช้เทคโนโลยีที่ใช้แรงงานเข้มข้น ค่าแรงถูก นายจ้างสามารถจ่ายค่าจ้างต่ำเพราะปัจจัยต่าง ๆ ที่มากับบริบทของไทย โดยตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา เศรษฐกิจไทยได้รับประโยชน์จากการขยายตัวของประชากร (ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร) รวมทั้งเป็นประเทศที่มีชั่วโมงการทำงานสูงสุดในเอเชียและการดำรงอยู่ของ 2 รูปแบบของแรงงานซึ่งสัมพันธ์กันคือแรงงานในภาคอุตสาหกรรม(แรงงานรับจ้าง) และแรงงานที่ประกอบอาชีพอิสระได้สร้างเงื่อนไขต่อการผลิตซ้ำกำลังแรงงานที่มีค่าจ้างต่ำมาก กิจกรรมที่มุ่งแสวงหากำไรสูงสุดจึงได้ประโยชน์จากบริบททางประวัติศาสตร์นี้ ต้นทุนแรงงานถูกรักษาให้ต่ำเพราะรายได้ที่เป็นของแรงงานต่ำในบริบทที่มีการพัฒนาประสิทธิภาพขณะเดียวกัน การที่รายได้ของแรงงานต่ำก็สนับสนุนการเข้าออกของแรงงานสูง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการก่อรูปของทักษะในงาน ด้วยประการเดียวกัน ทักษะในการวิเคราะห์สังเคราะห์ (Cognitive skill) ซึ่งได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาในระบบไม่ค่อยได้ถูกใช้ เพราะการบริหารแรงงานในสถานประกอบการและการใช้เทคโนโลยีที่ล่าช้า

ลักษณะของระบบการใช้แรงงานแบบ 3L เหล่านี้ยังสามารถวิเคราะห์ได้ในระดับเศรษฐกิจมหภาคเมื่อพิจารณาตัวแปรต่าง ๆ ที่มีความสำคัญ

2.1 ขนาดของกำลังแรงงานและองค์ประกอบของแรงงานในการเติบโต

การเปลี่ยนแปลงของกำลังแรงงานในส่วนสำคัญ สามารถอธิบายโดยการเพิ่มขึ้นของกำลังแรงงานรายปี หรือ การสร้างงานสุทธิที่ในระบบเศรษฐกิจ

แผนภูมิ 10 การเพิ่มของกำลังแรงงานรายปีใน 1,000 คน

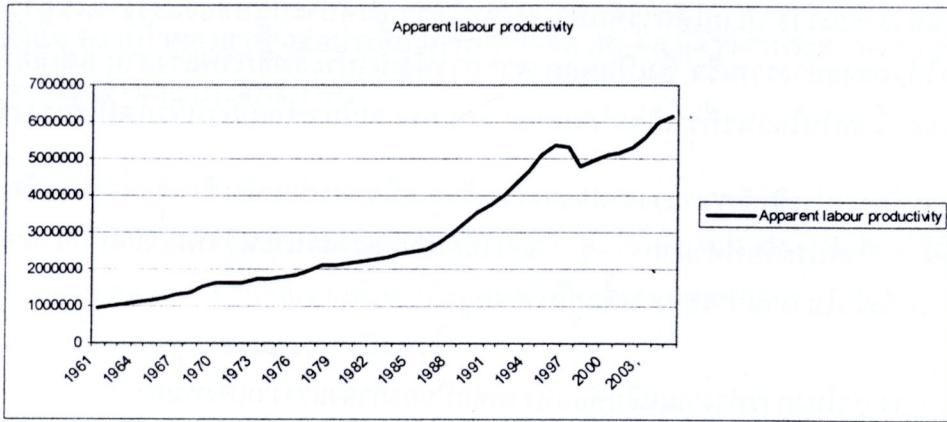

ที่มา : World Bank indicators until 2002 and NSDB data and NSO labour surveys for the period 2002-2006 (estimates)

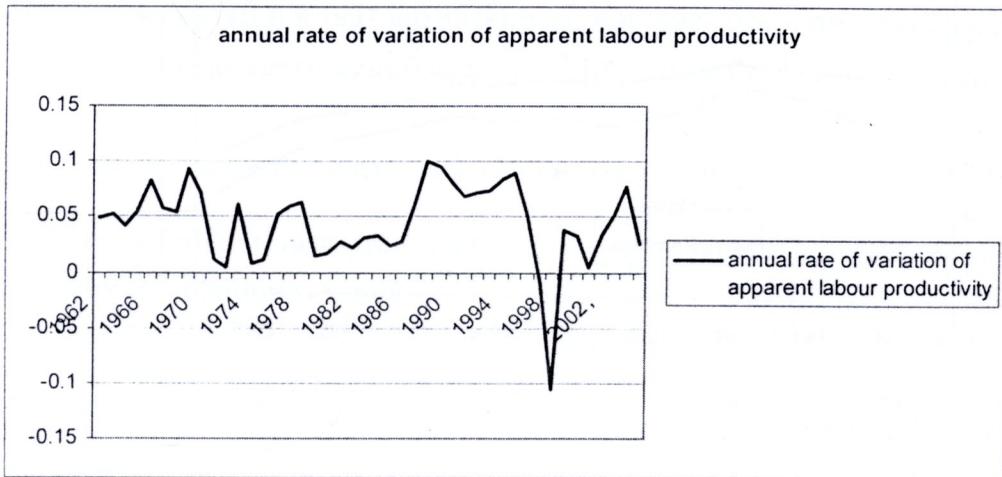
ในช่วงปี ค.ศ.1973 - 1991 การสร้างงานสุทธิค่อนข้างมีพลวัต กระทั่งปี ค.ศ.1980 การทำไร่ โดยเฉพาะการบุกเบิกที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์น้อยเพื่อเพาะปลูกได้สร้างงานที่หลากหลาย ในช่วงเดียวกัน ภาคอุตสาหกรรมและบริการก็มีการสร้างงานใหม่ขึ้นอย่างรวดเร็ว ความสำเร็จในการสร้างงานเหล่านี้มีสาเหตุมาจากการผลิตสินค้าและบริการเพื่อป้อนตลาดภายในและตลาดโลก ซึ่งได้ทดแทนการสูญเสียการจ้างงานที่เกิดจากการปรับปรุงประสิทธิภาพของแรงงาน การสร้างงานในจังหวัดกัวกระโดดเริ่มต้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 ได้หยุดลงตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1990 - 1999 ทั้งนี้เป็นเพราะการลดลงของประชากรในภาคการเกษตรที่มีอาชีพทำนาทำไร่ และเนื่องจากวิกฤตเศรษฐกิจ การสร้างงานภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจแม้ว่าจะอยู่ในระดับต่ำกว่าแต่ก็ยังคงมีความสำคัญอยู่

โดยช่วงระยะเวลาทั้งหมด เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพแรงงานซึ่งเป็นอัตราส่วนระหว่าง GDP และกำลังแรงงาน(ประชากรที่ทำงาน) ได้เพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 4.5 ตัวเลขนี้ค่อนข้างสูงตามมาตรฐานสากล แต่อย่างไรก็ตาม อัตราสูงนี้เป็นผลมาจาก “กระบวนการพัฒนาไล่ตามให้ทัน” เราสามารถแบ่งขั้นตอนของระบอบการพัฒนาประสิทธิภาพดังนี้ (1) จากช่วงปี ค.ศ. 1961 - 1988 ซึ่งมีอัตราการเติบโตของประสิทธิภาพแรงงานร้อยละ 4.3 (2) จากช่วงปี ค.ศ. 1989-2005 อัตราเท่ากับร้อยละ 6.7 และ (3) ปี ค.ศ. 2006 เป็นร้อยละ 3.8 เมื่อพิจารณาจากช่วงระยะเวลาทั้งหมด การเติบโตของประสิทธิภาพแรงงานอยู่ในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 4.5 ต่อปี ซึ่งอยู่ในเกณฑ์สูงพอสมควร

แผนภูมิ 11 ประสิทธิภาพแรงงาน

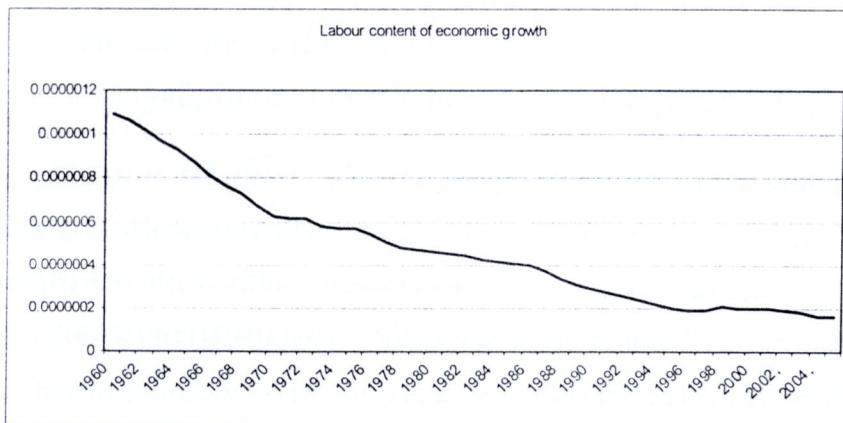

แผนภูมิ 12 อัตราเปลี่ยนแปลงของประสิทธิภาพแรงงานต่อปี

ที่มา : World Bank indicators until 2002 and NSDB data and NSO labour surveys for the period 2002-2006 (estimates)

แผนภูมิ 13 องค์ประกอบของแรงงานในการเติบโต

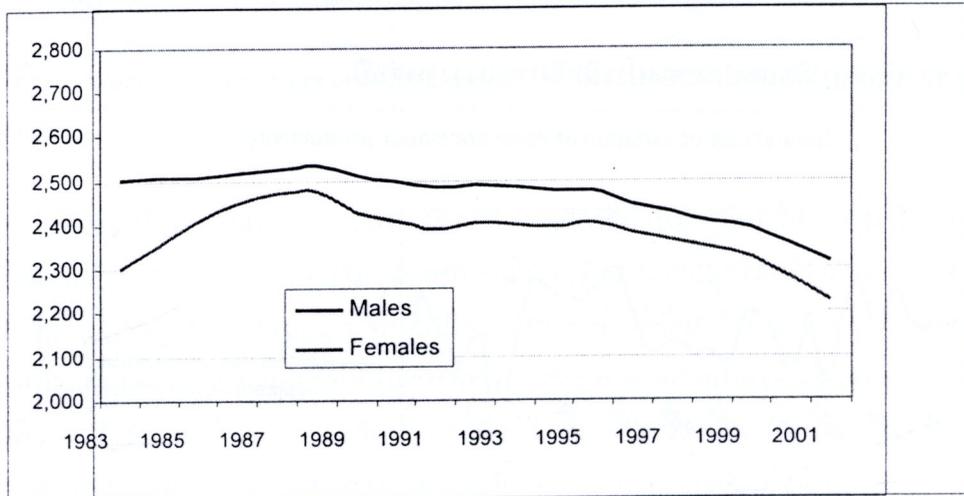
ที่มา : World Bank indicators until 2002 and NSDB data and NSO labour surveys for the period 2002-

2006

ในช่วงระยะเวลาภายใต้การศึกษา จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของแรงงานในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้ลดลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาประสิทธิภาพแรงงาน แต่เมื่อพิจารณาเส้นลาดของการลดลงนี้ ส่อไปในแนวที่ว่าเกิดจากผลตอบแทนถดถอยในระบบการเติบโตที่ใช้แรงงานเข้มข้น

การพัฒนาประสิทธิภาพแรงงานอย่างรวดเร็วดูเหมือนจะซ่อนข้อเท็จจริงที่ว่า การพัฒนาประสิทธิภาพแรงงานนั้น เริ่มในระดับที่ต่ำมาก ๆ และเมื่อเป็นอัตราส่วนระหว่างผลผลิตกับจำนวนผู้ปฏิบัติงานทำจะไม่พิจารณา รวมถึงชั่วโมงงานการทำงานที่อยู่ในระดับสูง

แผนภูมิ 14 ชั่วโมงการทำงานเฉลี่ยต่อคนงานต่อปีของกำลังแรงงานทั้งหมด

ที่มา : ฐานข้อมูลของ CELS

เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพแรงงานเป็นรายชั่วโมงจะพบว่าต่ำกว่าประสิทธิภาพแรงงานโดยรวม เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น เนื่องจากจำนวนชั่วโมงทำงานในประเทศไทยมีปริมาณสูงกว่ามาตรฐานสากลเป็นอย่างมาก แม้ว่าจะลดลงแต่เป็นไปอย่างเชื่องช้าภายหลังกปี ค.ศ. 1988 ในขณะที่ประเทศตะวันตก ชั่วโมงการทำงานเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1,600 - 1,800 ชั่วโมงต่อปี ในเอเชียชั่วโมงการทำงานสูงกว่าในประเทศตะวันตก ส่วนประเทศไทยมีชั่วโมงการทำงานสูงที่สุดในภูมิภาคเมื่อเทียบกับประเทศที่เป็นคู่แข่งเช่น เวียดนามและจีน

2.2 ลักษณะสำคัญ ๆ ของเศรษฐกิจมหภาคของระบบการใช้แรงงานแบบ 3L

การจำแนกลักษณะนี้ อาศัยข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจมหภาคและเห็นตัวแปรสำคัญ ๆ เช่น การผลิต การจ้างงาน ประสิทธิภาพแรงงาน การกระจายรายได้ ค่าจ้างและความอ่อนไหวของรายได้ต่อประสิทธิภาพ อัตราความผันแปรของประสิทธิภาพแรงงาน หมายถึง ความแตกต่างระหว่างอัตราการผันแปรของ GDP (Y) และการจ้างงาน (1) ในแง่ของผู้มีงานทำ

การวัดที่มีความแน่นอนมากขึ้นจะต้องใช้จำนวนชั่วโมงทำงานทั้งหมดเทียบกับประชากร แต่ที่ทำได้เพราะขาดข้อมูลที่จะทำการวิเคราะห์สำหรับช่วงเวลาทั้งหมด

อัตราการเปลี่ยนแปลงของค่าจ้างที่แท้จริง (W) หมายถึง ผลรวมของความแปรปรวนของประสิทธิภาพแรงงาน (E) และของส่วนแบ่งของรายได้ที่เป็นของแรงงานในเศรษฐกิจแห่งชาติ (V)

$$W=E+V$$

ดังนั้น ความไวของค่าจ้างต่อประสิทธิภาพการผลิต (P) คือ อัตราส่วนระหว่างอัตราของความแปรปรวนของค่าจ้างและประสิทธิภาพ

$$P=W/E$$

ความไวนี้จึงเป็นดัชนีแสดงแบบแผนของการกระจายรายได้ระหว่างแรงงานและผู้ที่เป็นเจ้าของทุน ต้นทุนต่อหน่วย C คำนวณจากค่าจ้างที่แรงงานได้รับทั้งหมดต่อหน่วยของ GDP ดังนั้น อัตราของความแปรปรวนของต้นทุนแรงงาน (C) เป็นตัวชี้

$$C=W-E$$

การก่อรูปของตัวแปรต่างๆ ในระยะยาวบ่งบอกถึงระบอบการใช้แรงงาน เราสามารถแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนก่อนวิกฤตเศรษฐกิจปี ค.ศ.1997 และหลังคือช่วงปี ค.ศ.1999-2006 การคำนวณนี้ไม่นำปี ค.ศ.1998 มาพิจารณาด้วยเพราะตัวแปรต่างๆ ดัดลบซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดการบิดเบือนในภาพรวมระยะยาว

ตาราง 1 ระบอบการใช้แรงงานช่วง ปี ค.ศ. 1961 – 1997

ระบอบการใช้แรงงาน 3L 1961 - 1997 อัตราการเปลี่ยนแปลง % ต่อปี	1961-1988	1989-1997
GDP (y)	7.3	9.1
จำนวนผู้มีงานทำ (I)	2.9	1.7
ประสิทธิภาพแรงงาน. (e)	4.4	7.3
ส่วนแบ่งรายได้ของแรงงานใน GDP (v)	-1.00	-0.4
ค่าจ้างแท้จริง (w)	3.4	6.9
ความไวของค่าจ้างต่อประสิทธิภาพ (r)	0.78	0.94
ต้นทุนแรงงานต่อหน่วย (c)	-1.00	- 0.4

ที่มา : คำนวณโดย CELS โดยอาศัยข้อมูลของ World Bank, NESDB และ Mounier, A. (2001)

กล่าวได้ว่า การเติบโตตามแนวขยายเป็นแนวโน้มที่ดำรงอยู่ในเศรษฐกิจไทยมาตลอดช่วงปี ค.ศ. 1960-1997 ดังจะเห็นได้จากการขยายการจ้างงานในแต่ละปีและชั่วโมงการทำงานสูง จนกระทั่งปี ค.ศ.1991 เมื่อจำนวนประชากรที่ทำงานในภาคการเกษตรลดลงสามารถแบ่งเป็น 2 ช่วง

ช่วงแรก จากช่วงปี ค.ศ.1961 - 1988 การเติบโตที่ใช้แรงงานเข้มข้นเกิดจากการสร้างงานจำนวนมากแต่ละปีประกอบกับชั่วโมงการทำงานสูง แม้ว่าประสิทธิภาพแรงงานจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะขั้นแรกๆ ผ่านกระบวนการปฏิวัติเขียวซึ่งส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการเพาะปลูกและกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ช่วงระยะเวลานี้ การเปลี่ยนระหว่างสาขาผลิตการพัฒนาเทคโนโลยีมีผลโดยตรงต่อการเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานมากกว่าผลขององค์ประกอบของทุน แต่หลังปี ค.ศ. 1986 ผลขององค์ประกอบของทุนกลายเป็นปัจจัยสำคัญของการเพิ่มประสิทธิภาพโดยเฉพาะการเร่งรัดการกระจายการผลิตของระบบการผลิตสู่กิจกรรมใหม่ๆ ขณะเดียวกัน ส่วนแบ่งของรายได้แรงงานใน GDP ได้ลดลงขณะที่มีการเพิ่มขึ้นของกำลัง

แรงงานทั้งหมด สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะค่าจ้างเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำกว่าการเพิ่มประสิทธิภาพแรงงาน กล่าวอีกนัยหนึ่ง ช่วงปี ค.ศ.1961-1988 ความไวของค่าจ้างต่อประสิทธิภาพแรงงานอยู่ที่ 0.78 จุด ข้อเท็จจริงคือสถาบันในส่วนของภาคสังคมและเศรษฐกิจรวมทั้งระบบแรงงานสัมพันธ์ที่ผ่านมามีผลให้

1. เมื่อการออมของภาคธุรกิจประกอบเป็นการออมส่วนใหญ่ เราสามารถใช้รายจ่ายของครอบครัวทั้งหมดในเปอร์เซ็นต์ของ GDP เป็นตัวประเมินส่วนแบ่งรายได้ของแรงงานในรายได้ประชาชาติ

2. ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ การเพิ่มประสิทธิภาพแรงงาน "e" สามารถแบ่งสรรไปยังส่วนต่างๆ ดังนี้

-p = การลดลงของระดับราคา

w = การเพิ่มของค่าจ้างที่เป็นตัวเงิน (w - p คือ การเพิ่มของค่าจ้างแท้จริง)

-h = การลดชั่วโมงทำงาน

k = การเพิ่มรายได้ตัวเงินของทุนหรือกำไร (k - p คือ การเพิ่มรายได้แท้จริงของทุน) หรือ

e = -p+w-h+k

การแบ่งสรรการเพิ่มขึ้นของประสิทธิภาพที่ให้ประโยชน์ต่อผู้เป็นเจ้าของทุนมากกว่าแรงงานซึ่งก็เป็นกรณีที่มีความไวของค่าจ้างเทียบกับประสิทธิภาพต่ำกว่า 1 การใช้แรงงานราคาถูกคงเป็นกระแสสำคัญ ถึงแม้ว่าการเพิ่มขึ้นของค่าจ้างแท้จริงแต่ละปีจะอยู่ที่ร้อยละ 3.4 ซึ่งค่อนข้างสูงตามมาตรฐานสากล ความไม่เท่าเทียมกันในการแบ่งสรรการเพิ่มขึ้นของประสิทธิภาพระหว่างทุนกับแรงงาน จึงไม่ได้รับการชดเชยผ่านการลดลงของชั่วโมงการทำงานดังที่ตั้งข้อสังเกตมาแล้ว

ช่วงที่ 2 จากช่วงปี ค.ศ. 1989 - 1997 มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในระบบการใช้แรงงานการสร้างงานสุทธิได้ชะลอตัวลงโดยเฉพาะหลังปี ค.ศ. 1990 เมื่อกำลังแรงงานในภาคการเกษตรเริ่มลดลง กระบวนการนี้ส่งผลกระทบต่อในกรณีแรก คือ การเกษตรที่มีประสิทธิภาพต่ำและคนงานที่มีประสิทธิภาพต่ำส่งผลในประสิทธิภาพเฉลี่ยในภาคเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น กระบวนการนี้มาพร้อม ๆ กับการกระจายการผลิตในภาคเศรษฐกิจและส่งผลต่อการเติบโตของประสิทธิภาพแรงงาน ในช่วงระยะเวลา ค.ศ. 1989-1996 การลงทุนอยู่ในอัตราสูงมากซึ่งเป็นผลของการนำเข้าสู่สินค้าทุนซึ่งมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยอยู่ภายในตัว (Amsden, Alice H 1989) ในช่วง 9 ปีที่ผ่านมาี้ กล่าวได้ว่ามี 3 ปัจจัยที่อธิบายการก้าวกระโดดของประสิทธิภาพแรงงานไปอยู่ที่ระดับร้อยละ 7 ของการเติบโตต่อปี ส่วนแบ่งของค่าจ้างในรายได้ประชาชาติได้ลดลงอย่างต่อเนื่องแม้ว่าจะช้ากว่าช่วงก่อนและถึงแม้ว่าค่าจ้างจะเพิ่มขึ้นในอัตราสูงกว่าคือร้อยละ 6.9 ต่อปี ถึงอย่างไรก็ตามช่วงที่เศรษฐกิจเฟื่องฟู ผลประโยชน์ก็ตกอยู่กับนายทุนมากกว่าแรงงาน โดยความไวของค่าจ้างต่อประสิทธิภาพแรงงานอยู่ในระดับต่ำกว่า 1 ในช่วงระยะเวลา 2 จากช่วงปี ค.ศ.1961 - 1997 ต้นทุนแรงงานได้ลดลงขณะที่กำไรเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้เศรษฐกิจไทยเป็นที่ดึงดูดของการลงทุนต่างชาติ

เมื่อพิจารณาระยะเวลาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า การเลือกใช้เทคโนโลยีจะถูกกำหนดจากความสามารถในการแสวงหาแรงงานใหม่และค่าแรงถูก ซึ่งเป็นการส่งเสริมการผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้น จากการลงภาคสนาม การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการสะท้อนให้เห็นว่า ส่วนใหญ่จะเน้นการใช้กลยุทธ์นี้ การลงทุนได้ถูกจัดสรรเพื่อสร้างกิจกรรมใหม่ ๆ และขยายขนาดของกิจกรรมที่มีอยู่มากกว่าที่จะเป็นการใช้เครื่องจักรและ

การจัดองค์กรการทำงานที่ทันสมัย พูดอีกนัยหนึ่ง คือ ถ้าปราศจากผลกระทบขององค์ประกอบของทุน ประสิทธิภาพแรงงานจะอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้น การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานจึงถูกขัดขวางโดยการเลือกใช้เทคโนโลยีที่ใช้แรงงานเป็นหลัก ดังที่ได้บรรยายในโครงการย่อยที่ II การพัฒนาทักษะจะได้รับประโยชน์บ้างจากการขยายระบบการศึกษา ในส่วนทั้งหมด ระบบการใช้แรงงานได้ใช้ 3L เป็นแบบแผน แม้ว่า "ประสิทธิภาพแรงงานต่ำ" จะดูขัดแย้งโดยเฉพาะกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง ความสำเร็จนี้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานการอาศัยการเฟื่องฟูของการลงทุน และอุปสงค์ภายนอกแต่ก็เป็นการเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังที่ได้กระทำการวิเคราะห์แหล่งที่มาของการเติบโตทางเศรษฐกิจ การเร่งรัดการเติบโตเศรษฐกิจในช่วงเวลา ก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ ได้แสดงให้เห็นความเปราะบางและข้อจำกัดของระบบการเติบโตแนวขยาย เช่น การขาดประสิทธิภาพการกระจายของการลงทุนเพราะความง่ายในการเข้าถึงสินเชื่อโดยเฉพาะในตลาดต่างประเทศ การขาดตลาดภายในที่เพียงพอเพราะการกระจายรายได้ไม่ได้ให้ประโยชน์ต่อแรงงาน การขาดดุลการค้าแม้ว่าจะมีการขยายการส่งออก (ดูข้างล่าง) และการพึ่งพิงมากขึ้นจากปัจจัยภายนอก ดังกรณีอัตรา การแลกเปลี่ยนของเงินบาท

อย่างไรก็ตาม ระบบการใช้แรงงานนี้ก็ปรับเปลี่ยนแปลงภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงนี้ บางอย่างเกิดขึ้นก่อนวิกฤต เช่น การเปลี่ยนแปลงของการกระจายรายได้และการชะลอตัวของการสร้างงาน นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1999 เป็นต้นมา การเติบโตของการลงทุนและประสิทธิภาพแรงงานได้ชะลอตัวลง

ตาราง 2 ระบบการใช้แรงงานใหม่ เปรียบเทียบกับยุโรปและสหรัฐ

ระบบการใช้แรงงาน 3L 1999 - 2006. อัตราการเปลี่ยนแปลง % ต่อปี	ไทย 1999- 2006	ยุโรป 1973- 1980	ยุโรป 1980- 1998	สหรัฐฯ 1980- 1998
GDP (y)	4.8	1.5	2.2	2.5
จำนวนผู้มีงานทำ (l)	1.1	-0.5	0.5	1.6
ประสิทธิภาพแรงงาน. (e)	3.8	2.0	1.7	0.9
ส่วนแบ่งรายได้ของแรงงานใน GDP (v)	0.5	0.40	- 0.7	-0.1
ค่าจ้างแท้จริง (w)	4.3	2.4	0.9	0.8
ความไวของค่าจ้างต่อประสิทธิภาพ (r)	1.14	1.20	0.53	0.89
ต้นทุนแรงงานต่อหน่วย (c)	0.5	0.4	- 0.8	- 0.1

ที่มา : คำนวณโดย CELS โดยอาศัยข้อมูลจาก World Bank และ NESDB และ Mounier, A. (2001)

ในประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงของระบอบแรงงานเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ.1999 เป็นต้นมา ซึ่งมีแนวโน้มจะนำไปสู่ประสบการณ์ใกล้เคียงดังปรากฏในยุโรประหว่างช่วงปี ค.ศ.1973 - 1980 ในด้านหนึ่งประสิทธิภาพแรงงานมีแนวโน้มที่จะชะลอลดตัวลงอันเนื่องจากการลดลงของอัตราการลงทุนภายหลังปี ค.ศ. 1997 การเติบโตของ GDP ยังคงทรงตัวอยู่ในระดับต่ำกว่าร้อยละ 5 แต่สิ่งที่สามารถเห็นได้จากการเข้ามาของระบอบการใช้แรงงานแบบใหม่คือ การปรับตัวของค่าจ้างที่มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยมีอัตราเฉลี่ยอยู่ที่ ร้อยละ 3.8 ต่อปี และการจ้างงานมีอัตราเฉลี่ยร้อยละ 1.1 สิ่งที่สำคัญกว่านั้นคือ การกระจายรายได้ได้เปลี่ยนแปลงแผนให้ประโยชน์ต่อแรงงานมากกว่าทุนเป็นแบบแผนที่ตรงกันข้ามกับยุคสมัยก่อน ในช่วง 8 ปีที่ผ่านมา ความไวเฉลี่ยของค่าจ้างต่อประสิทธิภาพแรงงานได้ก้าวข้ามพีดานเลข 1 ในปัจจุบันเป็นประมาณ 1.4 หมายความว่า การบริโภคภายในของครัวเรือนได้มีส่วนสนับสนุนการขยายตัวของตลาดภายในของสินค้าอุปโภคบริโภค แม้ว่าในช่วงเวลาเดียวกัน การค้าระหว่างประเทศในส่วนทั้งหมดได้ขยายตัว เมื่อเทียบกับ GDP และการพัฒนาเศรษฐกิจมีแนวโน้มที่จะเป็นระบบที่เปิดมากขึ้น สิ่งที่เป็นไปได้ คือ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ซึ่งเกิดจากการพัฒนาขึ้นมาของชนชั้นกลางที่เป็นผู้ที่มีส่วนแบ่งในการกระจายรายได้มากขึ้น และได้กลายเป็นผู้บริโภคที่สำคัญ

การชะลอลดตัวของอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสอดคล้องกับการใช้ปัจจัยการผลิตในลักษณะแนวขยายน้อยลง อัตราการลงทุนต่ำจะให้ผลต่อการลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและวิกฤตเศรษฐกิจก็เป็นกระบวนการปรับตัวทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการจัดการลงทุนที่ขาดประสิทธิภาพและกำไรออกไป การขยายตัวของกำลังแรงงานเริ่มชะลอลดตัวลงส่งผลต่อการใช้แรงงานอย่างมีประสิทธิภาพ การกระจายผลได้จากประสิทธิภาพแรงงานใหม่ที่ให้ประโยชน์กับแรงงานมากขึ้น จะช่วยในการลดการเข้าออกของแรงงานและส่งเสริมให้แรงงานมีแรงจูงใจซึ่งจะนำมาสู่การเรียนรู้จากการปฏิบัติและการพัฒนาทักษะ การเปลี่ยนแปลงทั้งหมดนี้ อาจจะนำมาสู่การชะลอลดของการเติบโตแต่ก็มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การขยับไปในแนวทางของค่าจ้างสูง ทักษะสูง ประสิทธิภาพสูงนั้นคือ ระบอบการใช้แรงงานแบบ 3H แต่อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงนี้จะต้องควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีซึ่งมักจะเป็นผลของการลงทุนต่างชาติ การขยายตัวของการลงทุนต่างชาติจะมีผลกระทบต่อลักษณะการใช้เทคโนโลยี แต่สามารถกล่าวได้ว่า โรงงานส่วนใหญ่ยังคงใช้แรงงานราคาถูกและเทคโนโลยีที่ใช้แรงงานเข้มข้น สิ่งนี้เป็นประเด็นปัญหาเพราะถ้าประสิทธิภาพแรงงานตามไม่ทันการเพิ่มขึ้นของค่าจ้าง จะทำให้ต้นทุนแรงงานต่อหน่วยเพิ่มขึ้นโดยประมาณ 0.5 ต่อปีนับตั้งแต่ปี ค.ศ.1998 ประเทศไทยเริ่มสูญเสียความสามารถในการแข่งขันซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตแบบยั่งยืน

กล่าวได้ว่า มีประเด็น 2 อย่างที่เชื่อมโยงและสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นในการที่จะแก้ปัญหาของข้อจำกัดการพัฒนาแนวขยาย ประการแรก เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี และประการที่สอง เกี่ยวข้องกับโครงสร้างอุปสงค์ นโยบายสาธารณะควรมุ่งเน้นไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบอบการใช้แรงงานที่นำไปสู่การเติบโตแบบยั่งยืน

ตอนที่ 2 สภาวะ คุณลักษณะ และองค์ประกอบสำคัญของระบบโครงสร้างแรงงานที่จะเป็นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนและที่เป็นตัวของตัวเอง

ในตอนนี้ได้สืบเสาะหาข้อมูลเพื่อชี้ให้เห็นจุดอ่อน จุดแข็งของแนวคิดการกำหนดนโยบายและสภาพดำเนินการในสภาพที่ผ่านมาและปัจจุบันด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลเชิงประจักษ์

1. ขีดจำกัดของการเติบโตแนวขยาย

ในประวัติศาสตร์ของการพัฒนาประเทศต่าง ๆ จะเริ่มต้นกระบวนการเติบโตโดยเน้นการระดมกำลังแรงงานมาใช้ แต่เมื่อกำลังแรงงานถูกใช้ไปอย่างเต็มที่ในกิจกรรมต่าง ๆ จึงไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากการพัฒนาประสิทธิภาพของกำลังแรงงานเพื่อรักษาอัตราการเจริญเติบโตให้สูงขึ้น ๆ ซึ่งจำเป็นต่อการปรับปรุงสวัสดิการของประชาชน ประสิทธิภาพของเศรษฐกิจแห่งชาติ สามารถวัดได้โดยพิจารณาระดับและอัตราเพิ่มของประสิทธิภาพแรงงาน ในทางทฤษฎี การเพิ่มประสิทธิภาพไม่มีเพดานกำกับขณะที่การใช้กำลังแรงงานจะถูกจำกัดโดยปัจจัยทางประชากรและสังคม ประเทศที่พัฒนาแล้วได้กลายเป็นประเทศร่ำรวยเพราะประสบความสำเร็จจากการเปลี่ยนโครงสร้างจากเศรษฐกิจที่เน้นการระดมกำลังแรงงาน(แรงงานเข้มข้น) มาเป็นระบบเศรษฐกิจที่วางอยู่บนฐานของการสร้างประสิทธิภาพ หรือ พูดอีกนัยหนึ่งคือจากการเติบโตแนวขยายมาสู่ระบอบการเติบโตแนวลึก

1.1 ลักษณะสำคัญ ๆ ของระบอบการเติบโตแนวขยาย

การบรรลุการเติบโตของ GDP ต่อหัวในบางระดับ เกิดขึ้นจากการผสมผสานกันระหว่างประสิทธิภาพแรงงานในระดับหนึ่งกับอัตราการเข้าร่วมของแรงงาน ดังได้กล่าวมาแล้ว ระบอบการเติบโตแนวขยายเป็นลักษณะการพัฒนาที่เน้นการระดมกำลังแรงงานมาใช้อย่างขนานใหญ่ เป็นแรงงานที่มีประสิทธิภาพต่ำ ซึ่งหมายถึง ค่าจ้างต่ำด้วยในระดับหนึ่ง ประสิทธิภาพแรงงานต่ำสามารถชดเชยด้วยอัตราเข้าร่วมของแรงงานสูง เป็นลักษณะของประเทศกำลังพัฒนาโดยเฉพาะประเทศไทย ในทางตรงกันข้ามประเทศหนึ่งอาจจะมีประสิทธิภาพแรงงานสูงด้วยอัตราเข้าร่วมของแรงงานต่ำ ซึ่งเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา เพราะหมายถึงชั่วโมงทำงานลดลง คนงานมีเวลาว่างสำหรับตัวเองมากขึ้น สัดส่วนของการมีงานทำในประชากรวัยแรงงานสามารถเพิ่มขึ้นโดยลดการว่างงานลงและสัดส่วนของประชากรที่ทำงานสามารถลดลง

ตาราง 3 แสดงข้อเท็จจริงบางส่วนในการสรุปเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันของไทยโดยนำมาเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในเอเชียและสหรัฐ

ตาราง 3 : B.Van Arid, M. Timmer, 2000.

ถ้าแรงงานวัยหนุ่มสาวเลือกที่จะอยู่ในระบบการศึกษานานขึ้นหรือถ้าสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น แนวโน้มที่ว่าอาจจะกำลังก่อตัวขึ้นในสังคมไทยดังที่นักวิจัยได้ให้ความเห็นไว้ในแต่ส่วนแรกของรายงาน

Table 1. GDP per Capita, GDP per Hour Worked and Employment/Population Ratios, Asia, as a % of the United States, 1960-1998

	Bangladesh	India	Pakistan	Philippines	China	Sri Lanka	Indonesia	Thailand	Malaysia	South Korea	Taiwan	Singapore	Hong Kong
<i>GDP per head of the population (as % of the United States)</i>													
1960	4.8	6.6	5.9	13.3	6.0	14.8	10.1	9.2	14.0	11.6	12.5	18.5	25.7
1973	2.9	5.1	5.9	11.8	5.1	10.1	9.3	10.5	17.6	17.1	22.1	32.3	42.1
1980	3.0	5.1	6.3	13.7	5.8	11.6	10.2	13.1	22.3	22.5	30.8	44.6	56.2
1987	3.2	5.5	7.0	10.3	8.2	12.5	10.4	14.8	22.5	34.0	42.2	50.5	73.1
1996	3.4	7.0	7.8	10.3	11.9	14.5	15.6	26.1	34.8	52.6	57.2	80.6	88.2
1998	3.5	7.0	7.5	9.8	12.4	14.8	13.0	21.7	31.5	47.0	57.5	80.3	78.6
<i>GDP per hour worked (as % of the United States)</i>													
1960	4.6	5.3	5.8	11.6	4.6	13.4	9.9	5.8	14.0	12.7	10.0	13.2	31.4
1973	3.2	4.9	6.3	11.1	3.9	9.9	9.4	7.6	17.6	15.4	16.5	25.8	29.5
1980	4.6	4.7	6.9	13.1	4.4	12.8	9.5	8.8	20.6	17.6	22.4	30.0	38.4
1987	4.0	5.2	8.4	9.7	5.8	13.8	8.6	9.9	21.0	25.0	30.7	36.3	49.5
1996	4.0	6.9	10.2	9.1	8.1	17.2	12.5	17.2	30.3	37.5	46.7	52.6	63.6
1998	4.0	7.1	10.0	8.8	8.6	17.9	10.3	15.5	27.6	37.2	48.8	51.6	57.3
<i>Labour Input/Population Ratio (as % of the United States)</i>													
1960	103.7	124.4	102.5	114.9	130.1	110.9	101.9	158.9	100.1	91.5	125.2	140.6	81.7
1973	90.0	105.4	94.2	106.0	129.6	102.2	98.7	138.9	99.7	111.3	133.9	124.9	142.5
1980	66.4	109.7	92.3	104.9	132.0	90.4	107.8	148.8	108.3	127.9	137.4	148.3	146.2
1987	79.7	107.2	83.2	106.0	141.1	90.1	121.1	150.0	107.1	136.3	137.8	139.1	147.7
1996	86.4	101.6	76.8	113.2	146.6	84.0	125.1	151.8	115.0	140.4	122.4	153.1	138.6
1998	85.5	99.7	75.6	111.0	144.6	82.9	125.6	140.1	114.1	126.5	117.9	155.6	137.2

Source: GGDC Total Economy Database (see Appendix)

Source: B. Van Arkt, M. Timmer, 2000.

GDP ต่อหัวจะให้ภาพของรายได้เฉลี่ยของปัจเจกบุคคลที่อาศัยอยู่ในประเทศแต่ไม่พิจารณาความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ แสดงเป็นเปอร์เซ็นต์ของระดับสหรัฐอเมริกาที่ใช้อ้างอิง⁶ ในปี ค.ศ.1996 ก่อนที่จะเกิดวิกฤตทางการเงินช่วงปี ค.ศ. 1997-1998 GDP ต่อหัวของประเทศไทยอยู่ที่ร้อยละ 26.1 ของสหรัฐ หลังมาเลเซีย (ร้อยละ 34.8) และประเทศอุตสาหกรรมใหม่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยกเว้นคือ ฮองกง สิงคโปร์ ไต้หวันและเกาหลีใต้ แต่อยู่ข้างหน้าของประเทศอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียและประเทศเอเชียใต้ (บังคลาเทศ อินเดีย ปากีสถาน และ ศรีลังกา) และสาธารณรัฐประชาชนจีน ในปีนี้ GDP ต่อหัวของไทยสูงกว่าจีนกว่าเท่าตัว (ร้อยละ 11.9) การพิจารณาประสิทธิภาพแรงงาน และการระดมแรงงานมาใช้ทรัพยากรที่มาของปรากฏการณ์นี้

GDP ต่อหัวเมื่อเทียบกับสหรัฐ เป็นการวัดกว้าง ๆ ของประสิทธิภาพแรงงาน ในปี 1996 ประสิทธิภาพแรงงานของไทยอยู่ที่ร้อยละ 17.2 ของประสิทธิภาพแรงงานของสหรัฐ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง

⁶ GDP ของแต่ละประเทศถูกเปลี่ยนเป็นดอลลาร์สหรัฐพิจารณาจากอำนาจในการซื้อในปี 1990 หรือดัชนีอื่นที่ล่าสุดที่ไม่ทำให้การเปลี่ยนแปลงของอัตรา

แลกเปลี่ยนสร้างความบิดเบือนต่อการศึกษาเปรียบเทียบ ในปี 1996 GDP ต่อหัวในสหรัฐอยู่ที่ 23,634 ดอลลาร์สหรัฐ และในปี 1998 เป็น 25,159 ดอลลาร์สหรัฐ

พิจารณาสหรัฐอเมริกาแล้วมีประสิทธิภาพการทำงานต่อชั่วโมงสูงกว่าร้อยละ 82.8 ฮองกง(63.6%) และ สิงคโปร์(52.6%) เป็นประเทศที่มีประสิทธิภาพแรงงานสูงสุดในเอเชียแต่ก็ยังล้าหลังสหรัฐฯ มาก ไต้หวัน (46.7%) และเกาหลีใต้(37.5%) เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่แต่กลับมีประสิทธิภาพต่ำซึ่งเป็นเรื่องน่าแปลกใจที่ประเทศจีน มีประสิทธิภาพการผลิตต่ำมากคือร้อยละ 8.1 ของประเทศสหรัฐฯ เปรียบเทียบกับอินเดีย ร้อยละ 6.9 ข้อมูลเหล่านี้ แสดงว่า ในเศรษฐกิจของประเทศในเอเชียที่มาแรง มีความแตกต่างของ ประสิทธิภาพการผลิตอยู่มาก ดังนั้นประสิทธิภาพแรงงานจึงยังไม่ได้เป็นพลังขับเคลื่อนของการเติบโตทาง เศรษฐกิจ

การระดมกำลังแรงงานมาใช้ หรือ เรียกว่า "อัตราใช้แรงงานเทียบกับประชากร" แสดงชั่วโมงการทำงานรวมหารด้วยจำนวนประชากรทั้งหมดในแต่ละประเทศเมื่อเทียบกับสหรัฐฯ อัตรานี้ได้ความแตกต่างระหว่าง GDP ต่อหัวและประสิทธิภาพแรงงานโดยเปรียบเทียบมาพิจารณาร่วมด้วย⁷ ดังได้อธิบายมาแล้ว การมีประสิทธิภาพแรงงานต่ำสามารถทดแทนได้ด้วยอัตราเข้าร่วมของแรงงานสูง ซึ่งสามารถพิจารณาได้จาก

จำนวนชั่วโมงการทำงานโดยเฉลี่ยในประเทศในทวีปเอเชีย ผลที่ได้มาก่อนข้างนำเสนอสำหรับ ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศไทย จีน สิงคโปร์ ฮองกง เกาหลีใต้และไต้หวันในประเทศเหล่านี้ ประชาชนทำงานโดยเฉลี่ยร้อยละ 50 มากกว่าในสหรัฐฯ ในปี ค.ศ.1996 ซึ่งถ้าคนงานในประเทศเหล่านี้ไม่มี ชั่วโมงการทำงานสูงก็จะทำให้ GDP ต่อหัวต่ำกว่านั้นอีก ในประเทศในเอเชียได้ซึ่งมีปัญหาการทำงานต่ำ ประกอบกับประสิทธิภาพการผลิตต่ำจึงมี GDP ต่อหัวต่ำมาก ในประเทศไทยมีประสบการณ์แบบเดียวกัน เพียงแต่ว่าขณะนี้ประเทศไทยได้บรรลุข้อจำกัดโดยเฉพาะเมื่อพิจารณาการเพิ่มขึ้นของประชากรซึ่งมีอัตราการลดลงอย่างรวดเร็ว และกำลังแรงงานใหม่ที่เข้าสู่ตลาดแรงงานลดลง ขณะที่ประชากรที่มีอายุสูงเป็นสัดส่วนที่ เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด

นอกจากนั้นแล้วเป็นเรื่องยากสำหรับประเทศไทยที่จะมีการขยายชั่วโมงทำงานออกไปอีกเพราะในปัจจุบันคนในวัยแรงงานต้องทำงาน 6 วันต่อสัปดาห์ และ 10 ชั่วโมงต่อวันเป็นขั้นต่ำ ดังนั้นการเติบโตอย่างยั่งยืนจะเป็นไปได้จำเป็นต้องเป็นการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตของแรงงานและเปลี่ยนเป็นการพัฒนาตามแนวสีก แต่ประเด็นปัญหาคือ ยังไม่เห็นการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตอย่างมีนัยยะสำคัญ

1.2 ประสิทธิภาพการผลิตที่มีผลน้อยต่อการเจริญเติบโต

จากการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ นำมาสู่ข้อสรุปที่ว่า ประสิทธิภาพการผลิตในประเทศไทยอยู่ในระดับต่ำมาก โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมจะได้รับผลกระทบในระยะยาว ในการวิเคราะห์เราจะนำข้อสรุปจากงานวิจัยหลาย ชิ้นมานำเสนอในที่นี้ โดยเริ่มด้วยการนำเสนอการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ ในช่วงการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพแรงงาน หลังจากนั้น เราจะวิเคราะห์

⁷ ความแตกต่างในรายได้ต่อหัวโดยเปรียบเทียบ (GDP/ประชากรทั้งหมด) ระหว่าง 2 ประเทศ (x และสหรัฐอเมริกา) สามารถแสดงเป็นความแตกต่างโดยเปรียบเทียบในประสิทธิภาพแรงงาน หรือ GDP ต่อชั่วโมงทำงาน คือ ส่วนต่างของชั่วโมงทำงานต่อคนคูณด้วยชั่วโมงทำงานต่อประชากรทั้งหมด

$$\frac{\text{K-USA}}{(\text{GDP/ประชากรทั้งหมด})} = \frac{\text{K-USA}}{(\text{GDP/จำนวนชั่วโมงทำงาน})} \times (\text{จำนวนชั่วโมงทำงานประชากรทั้งหมด})$$

ประสิทธิภาพรวมที่มีผลต่อการเติบโตของประเทศไทยเทียบกับประเทศอื่นในทวีปเอเชีย แล้วหลังจากนั้นจะพิจารณาผลิตภาพรวมในระดับสาขาการผลิตเพื่อค้นหาปัญหา

การสิ้นสุดของกระบวนการกระจายการผลิตเพื่อค้นหาปัญหา

ถ้าพิจารณาอย่างผิวเผิน การเติบโตของประสิทธิภาพแรงงานไม่ได้อยู่ในระดับเมื่อพิจารณาในแง่ของประวัติศาสตร์และสากล ตาราง 4 แสดงช่วงระยะเวลาการเติบโตสูง (1985-1996) ผลิตภาพแรงงานของไทยอยู่ในระดับสูง คือร้อยละ 6.5 โดยเฉลี่ยต่อปีสูงกว่ามาเลเซีย (ร้อยละ 3.7) อินโดนีเซีย (ร้อยละ 2.6) สูงกว่าเกาหลีใต้ (ร้อยละ 4.6) (1963-1973) แต่ความสำเร็จนี้สามารถอธิบายจากผลการเคลื่อนย้ายแรงงานออกจากสาขาที่มีผลิตภาพแรงงานต่ำ (เช่น ภาคเกษตรกรรม) เข้าสู่สาขาเศรษฐกิจที่มีผลิตภาพแรงงานสูงกว่า คือ ภาคอุตสาหกรรมและบริการ B. Van Arkt และ M. Timmer (2003) ได้ให้ข้อเท็จจริงของช่วงนี้ คือ ระหว่างปีค.ศ. 1963-1973 ว่า การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการจะมีผลต่อการเพิ่มผลิตภาพแรงงานร้อยละ 32 ขณะที่การปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตภายในแต่ละสาขาจะมีผลร้อยละ 68 ของผลิตภาพแรงงานทั้งหมด (ดูตาราง 4 คอลัมน์ 3)

ตาราง 4 **Decomposition of aggregate labour productivity growth in Asian Economies**

	Labour productivity growth (annual)	Percentage of labour productivity growth explained by:				
		No Adjustment for surplus labour in agriculture (e= 1.0)		Shift effect with adjustment for surplus labour in agriculture		
		Intra- effect	Shift effect	e= 0.7	e= 0.3	e= 0
India						
1963-73	1.9	111	-11	-11	-11	-11
1973-85	1.4	75	25	25	25	25
1985-96	4.0	103	-3	-3	-3	-3
Indonesia						
1973-85	3.1	67	33	34	34	35
1985-96	2.6	59	41	46	53	58
Japan						
1963-73	7.1	86	14	15	17	18
1973-85	2.8	88	12	13	15	16
1985-96	1.9	88	12	14	15	16
Malaysia						
1976-85	3.7	59	41	42	44	45
1985-96	3.7	85	15	19	25	29
South Korea						
1963-73	4.7	83	17	18	18	18
1973-85	4.6	69	31	36	42	47
1985-96	4.6	89	11	12	15	16
Taiwan						
1963-73	5.7	80	20	21	22	22
1973-85	4.1	91	10	11	12	13
1985-96	4.5	94	6	6	7	7
Thailand						
1963-73	4.9	68	32	32	32	32
1973-85	2.8	63	37	40	44	47
1985-96	6.5	35	65	67	71	73

Note: Decomposition of labor productivity growth into part due to labor productivity growth in sectors (intra-sector effect) and shift of labor between branches (shift effect) using equation (10) on two sectors, shifting the base annually.

Source: B. Van Arkt, M. Timmer, 2003.

คำนวณจากการสำรวจกำลังแรงงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ สัดส่วนของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมอยู่ประมาณร้อยละ 16 ของกำลังแรงงานทั้งหมด เป็นเช่นนี้มาโดยตลอดและส่วนแบ่งของ

ภาคบริการเพิ่มเป็นร้อยละ 46.4 ช่วงครึ่งแรกของปี ค.ศ. 2006 เรียกว่า “วิธีการลงบัญชีการเติบโต” เป็นงานที่บุกเบิกโดยนักเศรษฐศาสตร์ เช่น Solow, Abramovity, Oenison และ Joraguson

เป็นข้อถกเถียงระหว่างผู้เสนอทฤษฎีการสะสมทุนและผู้เสนอทฤษฎีการผสมกลมกลืนนักทฤษฎีสะสมทุน ยึดการวิเคราะห์ตามแนวนักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกและโต้แย้งว่า การลงทุนเป็นเงื่อนไขพอเพียงสำหรับการเติบโต และการใช้ทุนอย่างเข้มข้นเป็นเพียงการขยับตามเส้นของฟังก์ชันการผลิตประเทศที่พัฒนาเข้าสามารถนำเอาเทคโนโลยีที่ใช้ในประเทศตะวันตกเข้ามาใช้โดยไม่มีความจำเป็นต้องลงทุนเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีด้วยตัวเองขณะที่นักทฤษฎีผสมกลมกลืน เน้นจะต้องใช้ความพยายามควบคุมการใช้เทคโนโลยีในประเทศกำลังพัฒนา การใช้ทุนหนาแน่นจึงเป็นความพยายามที่จะแสวงหาช่องทางในการขยายสมรรถภาพในการผลิต การลงทุนในเครื่องจักรจึงต้องคู่กับ “การลงทุนในการเปลี่ยนแปลงองค์กร การพัฒนาทักษะการบริหารและการสร้างความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ตัวใหม่และกระบวนการทางเทคโนโลยี (Timmer, 2002) โดยสรุปแล้ว นักทฤษฎีการผสมกลมกลืนจะมีแนวการมองที่สอดคล้องกับกรอบคิดที่นักวิจัยใช้ในการวิเคราะห์ กระบวนการพัฒนา

ในหลาย ๆ สมมุติฐานที่ให้ไว้ ข้อมูลทางด้านแรงงานได้มีการปรับสำหรับการเปลี่ยนแปลงในคุณภาพของกำลังแรงงานโดยนำประเด็นการเพิ่มขึ้นของการศึกษา ข้อมูลทางด้านที่ดินก็ปรับสำหรับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพ (การพัฒนาด้านคุณภาพ) ผลดังกล่าวนี้แสดงอยู่ในตาราง 4 ซึ่งได้นำคุณภาพของปัจจัยเหล่านี้หักลบจากประสิทธิภาพของปัจจัยการผลิตโดยรวมแรงงาน ที่ดินและทุนถูกประเมินจากต้นทุนของปัจจัยการผลิต สำหรับรายละเอียด (Warr, P., 2005)

สำหรับประเทศไทย การโยกย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการเริ่มขึ้นหลังประเทศเอเชียที่ก้าวหน้ากว่า แม้แต่มาเลเซีย ซึ่งทำให้เห็นผลของประสิทธิภาพการผลิตค่อนข้างช้า ไทยยังสามารถได้ประโยชน์จากการเคลื่อนย้ายแรงงานซึ่งมีผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในอนาคตอันใกล้ อันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างยังไม่เสร็จสิ้นโดยสมบูรณ์ ในปี ค.ศ. 1996 กว่าร้อยละ 50 ของกำลังแรงงานคงอยู่ในภาคการเกษตรแต่ก็มีแนวโน้มลดลงอย่างรวดเร็ว ระหว่างช่วงครึ่งปีแรกของปี ค.ศ. 2006 ส่วนแบ่งของภาคเกษตรในกำลังแรงงานลดลงเหลือ ร้อยละ 37⁸ ถึงแม้ว่าส่วนแบ่งนี้จะอยู่คงที่ที่ร้อยละ 30 แต่การเคลื่อนย้ายแรงงานออกจะไม่ส่งผลต่อการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตในอนาคตเพราะการลดลงของส่วนแบ่งของภาคการเกษตรกลับไปเพิ่มส่วนแบ่งของภาคบริการ(ซึ่งมีผลิตภาพแรงงานต่ำ) มากกว่าเป็นส่วนแบ่งของภาคอุตสาหกรรมในกำลังแรงงาน (ซึ่งมีผลิตภาพแรงงานสูง) ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นกรณีใด ผลิตภาพแรงงานในอนาคตสำหรับประเทศไทยจะต้องมีแหล่งที่มาจากภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการด้วย ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น ก็จะเป็นการเปลี่ยนไปสู่การเติบโตแบบบลูสกี

ประสิทธิภาพการผลิตมีผลน้อยมากต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

การวัดผลตอบแทนของประสิทธิภาพการผลิตที่มีผลต่อการเจริญเติบโตเป็นเรื่องที่ลำบากเพราะการเติบโตถูกกำหนดโดยการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยการผลิต ทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ (แรงงาน ทุน และที่ดิน) และเป็นผลการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพในการใช้ปัจจัยการผลิต การเปลี่ยนแปลงในประสิทธิภาพ

⁸ Calculated from the Labour Force Survey of the National Statistical Office. The share of manufacturing in the labour force has stagnated around 16%, and the share of services has increased to 46.4% during the first half of 2006.

ทั้งหมดนี้ เรียกว่า “ปัจจัยประสิทธิภาพส่วนทั้งหมด” (Total Factor Productivity) นักวิจัยที่พยายามจะวัด TFP นี้จะพยายามแยกส่วนการเติบโตของผลผลิต (การเติบโต GDP) อันเป็นผลจากปริมาณของแรงงานและปริมาณของทุนที่ถูกใช้ โดยปกติแล้ว ปริมาณของแรงงานและทุนที่ถูกใช้ไปเพื่อสร้างผลผลิตจะไม่สามารถอธิบายร้อยละ 100 ของการเติบโต GDP แต่จะต้องมี “ส่วนที่เหลือ” ที่แสดง “ประสิทธิภาพของปัจจัยการผลิตที่ถูกใช้” หรือพูดอีกนัยหนึ่งคือ TFP¹⁰ แต่การอธิบายด้วย TFP ก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับกันในแง่ของเศรษฐศาสตร์ สำหรับนักวิจัยแล้ว TFP ประกอบด้วย (1) การเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคและความก้าวหน้าในความรู้ ดังเช่น ความสามารถของประเทศในการวิจัยและพัฒนา (2) ทักษะที่อยู่ภายในตัวของคนงานและผู้ประกอบการซึ่งทำให้พวกเขาสามารถเรียนรู้และควบคุมเทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมทั้งการทำนวัตกรรมองค์การการทำงาน และ (3) กิจกรรมเรียนรู้ทั้งหมดเกิดขึ้นในระหว่างงานหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจสรุปแล้ว ความก้าวหน้าในประสิทธิภาพทั้งหมดของระบบเศรษฐกิจหนึ่งเป็นผลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างความก้าวหน้า [(1) ในปัจจุบัน คือ ข้อมูลและเทคโนโลยีการสื่อสาร เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต] และความก้าวหน้าส่วน [(2) และ (3)]

Warr, Peter (2005) ได้คำนวณผลตอบแทนของ TFP¹¹ ในช่วงเวลาต่างๆ โดยนำช่วงก่อนเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจ (ค.ศ.1981-86) ช่วงเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจ (ค.ศ.1987-1996) และช่วงวิกฤต (ค.ศ.1997-1998) มาพิจารณาด้วย โดยผลของการศึกษาได้ถูกแสดงไว้ในตาราง 5

ประเด็นแรกที่เห็นได้ชัดคือ การเติบโตอย่างรวดเร็วของทุนทางกายภาพก่อนการเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจ และโดยเฉพาะช่วงระหว่างการเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจ (ค.ศ.1987-1996) ผลการศึกษาเช่นเดียวกันนี้ก็อยู่ในรายงานการศึกษาต่างๆ เช่น A Young, 1994; S.M Collins และ P.B Boswarth, 1996 ; M. Sarel, 1997; P. Tinakorn, C. Sussangkarn, 1998; A. Changdrachai และคณะ 2004 ตารางที่ 5 แสดงการเติบโตของทุนในสต็อกส่งผลกว่าครึ่งหนึ่งของการเติบโตผลผลิตในช่วงระยะเวลา 2 ช่วงนี้

ตาราง 5 แสดงประสิทธิภาพของปัจจัยการผลิตมวลรวม (TFP) ซึ่งมีความสำคัญพอประมาณโดยมีผลร้อยละ 16 ของการเติบโตระหว่างปี ค.ศ. 1981-86 และ 21% ระหว่างปี ค.ศ.1987-1994 ผลนี้ค่อนข้างตรงกับการศึกษาของ N. Oguchi (2004) ซึ่งได้เปรียบเทียบผลของ TFP ต่อการเติบโตสำหรับประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ในเอเชียแต่การศึกษาเปรียบเทียบเช่นนี้ มีสิ่งที่ต้องระวังเพราะเป็นการนำประเทศต่างๆ มาเปรียบเทียบในห้วงเวลาเดียวกันโดยไม่ได้นำวัฏจักรเศรษฐกิจเข้ามาพิจารณาด้วย ในตาราง 4 แสดง

⁹ This is called the “growth accounting method” pioneered by economists such as Solow, Abramovitz, Denison and Jorgenson.

¹⁰ The debate opposes proponents of accumulation theories (accumulists) and proponents of assimilation theories (assimilists). The accumulists follow the neo-classical theory and argue that investment is a sufficient condition for growth and that capital intensification is an automatic and effortless shift along a well-know global production function. “Less-developed countries can adopt technologies practiced at the world technologies frontier without the need to devote resources to the development of these technologies themselves”. Assimilists stress the effort which is necessary to master technologies unknown to developing countries. Capital intensification is real search for an enlargement of the set of production capabilities. Investment in machines must be complemented by “soft investments in organizational change, developing of managerial skills and creating of knowledge of new product and process technologies”. (See M. Timmer, 2002). We assume the assimiliist view which is consistent with our conception of the development process.

¹¹ Among the assumptions made, the data on labour inputs are adjusted for changes in the quality of the labour force to take into account the increase in education, data on land are also adjusted for changes in quality (improvement in irrigation). The results presented in Table 3 have therefore deducted these changes in quality of these inputs from the TFP which is in this sense a “residual”. Labour, land and capital are also estimated at factor cost shares over time which impose constant return to scale. For more details, see P. Warr, 2005. We will return with this aspect below.

ในช่วงปีค.ศ.1990-94 เป็นช่วงแห่งการเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจของไทย TFP มีผลต่อการเติบโตร้อยละ 24.8 ร้อยทั้งสิงคโปร์ (30%) มาเลเซีย (36%) ไต้หวัน (39.9%) ญี่ปุ่น (58.6%) และเวียดนาม (60.6%) สำหรับฟิลิปปินส์นั้น ผลต่อการเติบโตเป็นร้อยละ 26 ช่วงปี 1995-1999 และอินโดนีเซีย (11.8%) หลังประเทศไทย ทำให้เห็นว่า ประเทศไทยจัดอยู่ในระหว่างกลาง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ไม่ได้เป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จสูงเมื่อพิจารณาผลของ TFP ต่อการเติบโต สิ่งนี้ก็เป็นจริงเมื่อพิจารณาช่วงระยะเวลายาว คือช่วงปี ค.ศ.1980-2001

ตาราง 5 แสดงผลของ TFP ต่อการเติบโตของ GDP (%)

Year	India	Indonesia	Iran	Japan	ROK	Malaysia	Nepal
1980-84	16.36	-4.68	-135.71	75.27	11.45	10.78	12.11
1985-89	49.38	-7.71	105.64	60.75	29.32	4.76	22.55
1990-94	42.13	11.18	64.43	58.64	22.20	36.09	41.80
1995-99	44.41	-255.49	37.09	86.95	39.85	6.25	3.41
1980-2001	40.80	-14.80	17.96	94.00	25.26	25.95	26.74

Year	Philippines	Singapore	ROC	Thailand	Vietnam
1980-84	-124.94	-3.72	3.06	6.97	
1985-89	21.22	20.70	31.79	42.59	56.12
1990-94	-130.56	30.11	39.88	24.79	60.58
1995-99	26.00	-6.05	26.01	-183.42	42.09
1980-2001	-14.68	10.95	25.24	16.91	51.32

ประสิทธิภาพต่ำโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม

ตาราง 5 แสดงผลของ TFP ทั้งหมดเมื่อพิจารณาทุกสาขาการผลิตยกเว้นภาคเกษตรกรรม กล่าวได้ว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้ง ๆ ที่มีส่วนสูงถึงร้อยละ 94.3 ต่อการเติบโตระหว่างช่วงเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจ ในภาคอุตสาหกรรม ผลของ TFP ต่อการเติบโตมีเพียงร้อยละ 4 โดยในภาคการผลิตร้อยละ 5 และภาคบริการร้อยละ 11.4 ข้อค้นพบนี้ สอดรับกับข้อมูลในตาราง 2 ซึ่งแสดงประสิทธิภาพการผลิตต่ำในทุกระดับสาขาการผลิต และยังเป็นข้อค้นพบที่สอดคล้องกับการนิยามการเติบโตของเศรษฐกิจไทยว่า มีการพัฒนาแนวขยาย ถ้าประเทศไทยจะเดินตามรอยทางของประเทศที่ก้าวหน้าในเอเชีย จำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาผลิตภาพแรงงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิต

การศึกษามีผลอย่างไรต่อเพิ่มผลิตภาพแรงงาน

การศึกษาหลายชิ้นพยายามวัดผลของการศึกษาที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพแรงงานตามความเป็นจริงแล้ว การส่งเสริมสุขภาพ การศึกษาและประสบการณ์ จะทำให้คนงานมีประสิทธิภาพการทำงานสูงขึ้น แต่ถ้าเพื่อจะพิจารณาคงงานในฐานะที่เป็นผู้ส่งผลการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยไม่นำเรื่องสุขภาพ การศึกษา และประสบการณ์มาพิจารณาด้วย จะทำการประเมินผลของค่างานต่ำกว่าความเป็นจริงและ TFP สูงกว่า

ความเป็นจริง ดังนั้น การปรับปรุงคุณภาพแรงงานจำต้องมีการคำนวณ เป็นส่วนที่เกิดจากแรงงานและหักลบ จาก TFP แนวทางนี้ อาจจะไม่เป็นการยอมรับเสมอไปโดยประเด็นที่ถุกนำมาถกเถียงจะเกี่ยวกับบทบาทและ ผลกระทบของการศึกษา ตัวอย่างเช่น การศึกษาอาจจะมุ่งที่จะทำให้คนรู้เท่าทัน หรือเพื่อตอบสนองความพึง พอใจมากกว่าที่จะมุ่งพัฒนาประสิทธิภาพ หรือการศึกษาเป็นแนวทางที่จะใช้ในการคัดเลือกคนตาม พื้นเพ ทางสังคมและอาจจะไม่ใช่กลไกที่จะได้มาซึ่งตัวบุคคลที่มีความฉลาด ดังนั้น จึงเป็นเรื่องยากที่จะหา ความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างการศึกษากับประสิทธิภาพ M. Sarel (1997) ไม่เห็นด้วยที่จะแยกความรู้ ออก จากทักษะ ด้วยเหตุผลที่ว่าการศึกษาและความก้าวหน้าทางเทคนิคมีส่วนเสริมทักษะ “อาจจะกล่าวง่าย ๆ ได้ ว่า ถ้าคุณซื้อเครื่องจักรทันสมัยและลิขสิทธิ์โดยที่ไม่มีการฝึกอบรม หรือให้การศึกษาแก่คนงาน เครื่องจักรจะ ไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน ถ้าคุณให้การศึกษาแก่คนงาน แต่ถ้าหากเขาไม่มี เครื่องจักรหรือเทคโนโลยีที่จะทำงานได้ การลงทุนทางด้านการศึกษาจะไม่ให้ผลตอบแทนใดๆ (Jansen, 2001) เทคโนโลยีสมัยใหม่และกำลังแรงงานที่มีการศึกษาจึงเป็นส่วนสัมพันธ์กันและแยกออกจากกันไม่ได้ ดังนั้น TFP จึงต้องวัดโดยทั้งหมดไม่ใช่ นำองค์ประกอบมาแยกเป็นส่วน ๆ

นักวิจัยบางท่าน มีความเห็นว่า การแยกคุณภาพของแรงงานออกมาเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะผลของ แรงงานไม่ได้มีเพียงเชิงปริมาณ แต่การศึกษามีผลกระทบในเชิงบวกต่อการพัฒนาประสิทธิภาพโดยรวมของ คนงานในอนาคต

ต่อไปนี้จะเสนอผลของการศึกษาที่มีต่อแรงงานและ TFP ต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ เราได้นำข้อมูล ทางด้านกำลังแรงงานมาจำแนกตามอายุ เพศและระดับของการศึกษาโดยรวมกันทั้งหมดนี้ สะท้อนคุณภาพ ของกำลังแรงงาน ดังนี้อยู่ในงานวิจัยของ A. Chandrachai; T. Bangorn & K. Chockpisansin (2004)

สมการที่ใช้เพื่อคำนวณการเติบโตของ TFP เป็นดังนี้

$$Q^*t = TFP t^{**} + S_K Kt^{**} + S_L Lt^{**}$$

$$Q^*t = TFP t^{**} + S_K Kt^{**} + S_L Lt^{**}$$

$$S_L Lt^{**} = \frac{w \left(\sum_{i=1}^{40} L_i \right)}{Q} \left(\frac{\sum_{i=1}^{40} \frac{w_i}{w} dL_i}{\sum_{i=1}^{40} L_i} \right)$$

ให้ W = อัตราค่าจ้างเฉลี่ย, W_i = อัตราค่าจ้างในแต่ละหมวด และ

Lt^{**} คือ อัตราการเติบโตของแรงงานในแต่ละหน่วยที่มีประสิทธิภาพ

ในตาราง 6 จะเห็นได้ว่า ระหว่างปี ค.ศ.1977 ถึง ค.ศ.1999 ประมาณร้อยละ 83 ของกำลังแรงงาน ของไทยมีการศึกษาเพียงระดับพื้นฐาน(ร้อยละ 43.8 เป็นชาย และร้อยละ 39.6 เป็นหญิง)¹² ร้อยละ 8.9 มี

¹² ตัวเลขเหล่านี้รวมบุคคลที่มิงานทำที่ไม่ได้จบการศึกษาชั้นพื้นฐานและผู้จบการศึกษาชั้นพื้นฐาน จึงไม่ได้สะท้อนให้เห็นคุณภาพของแรงงานที่แท้จริง

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาร้อยละ 2.3 ระดับอนุปริญญาและร้อยละ 5.4 คือ ระดับที่สูงกว่านั้น ถ้าเราเปรียบเทียบช่วงแรก คือ ปี ค.ศ.1977-81 กับช่วงหลังสุดคือ ปี ค.ศ.1997-99 ส่วนแบ่งของการจ้างงานสำหรับกำลังแรงงานที่มีการศึกษาเพียงระดับพื้นฐานได้ลดลงจากร้อยละ 92 เป็นร้อยละ 72 ขณะที่ส่วนแบ่งของระดับมัธยมศึกษา/อุดมศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 4.5 เป็นร้อยละ 15.6 ส่วนแบ่งของอนุปริญญาอยู่ในระดับคงที่ ขณะที่ส่วนแบ่งในระดับที่สูงกว่านั้น (อุดมศึกษา) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 2.4 เป็นร้อยละ 9.2 ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยส่วนทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ระดับการศึกษาของแรงงานไทยเพิ่มขึ้นบ้างเล็กน้อย แต่ส่วนแบ่งของแรงงานที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา อนุปริญญา รวมทั้งอุดมศึกษาจัดอยู่ในระดับต่ำกว่ากล่าวคือ ไม่เกินร้อยละ 28 ของกำลังแรงงาน¹³ ถ้าพิจารณาช่วงเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจ (ค.ศ.1987-1996) จะเห็นว่า การศึกษาได้มีการพัฒนาให้ก้าวหน้าขึ้นแต่ก็เป็นไปแบบค่อยเป็นค่อยไป สัดส่วนของแรงงานที่มีการศึกษาเพียงพื้นฐานได้ลดลงจากร้อยละ 84.4 (ชายและหญิง) โดยเฉลี่ยในปี ค.ศ.1987-91 เหลือร้อยละ 79.5 ในปี ค.ศ.1992-96 ส่วนแบ่งของกำลังแรงงานด้วยการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 8 เป็นร้อยละ 11 อนุปริญญาจากร้อยละ 2.5 และการศึกษาที่สูงกว่านั้นจากร้อยละ 5 เป็นร้อยละ 6.8

ตาราง 6 ส่วนแบ่งของการจ้างงานจำแนกตามระดับของการศึกษา 1977-95

ตาราง 6 Distribution of share of employment classified by level of education, 1977-95.

Period mean	Primary		Secondary		Vocational		Teacher & university	
	Male	Female	Male	Female	Male	Female	Male	Female
1977-81	47.44	44.34	3.31	1.21	0.74	0.53	1.40	1.03
1982-86	45.68	42.43	4.33	1.69	1.18	0.81	2.22	1.67
1987-91	44.42	40.01	5.48	2.51	1.48	0.97	2.74	2.38
1992-96	42.08	37.43	7.24	3.83	1.62	1.05	3.54	3.21
1997-99	38.70	33.48	9.76	5.92	1.82	1.15	4.67	4.5
1977-99	43.76	39.63	5.95	2.96	1.38	0.91	2.89	2.53

Source: A. Chandrachai, T. Bangkorn, K. Chockpisansin, 2004.

ตาราง 6 แสดงถึงผลของแรงงาน คุณภาพแรงงาน ทุน และประสิทธิภาพของปัจจัยการผลิตมวลรวมต่อการเติบโตเศรษฐกิจของไทย จะเห็นได้ว่า ช่วงปีค.ศ.1978-1999 การปรับปรุงการศึกษามีผลต่อการเติบโตของ GDP ค่อนข้างน้อย คือร้อยละ 0.74 ซึ่งก็สอดคล้องกับระบบการศึกษาของไทย ณ เวลานั้น ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มประเทศล้าหลังในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกช่วงเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจ (ค.ศ.1987-1996) ผลของการศึกษาต่อ GDP ลดลง (จาก 0.81% เป็น 0.65%) ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากการโยกย้ายแรงงานหนุ่มสาวซึ่งมีระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือต่ำกว่าเข้าสู่ตลาดแรงงานในเมือง

¹³ ได้มีการพัฒนาไปในแนวทางที่ดีขึ้น ระหว่างช่วงครึ่งปีของปี 2006 สัดส่วนของบุคคลผู้มั่งงานทำแต่ไม่มีการศึกษา (3.6%) ไม่จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (34.1%) และจบการศึกษาขั้นต้น (21.7%) ทั้งหมดนี้ลดลงเป็น 55.7% เปรียบเทียบกับ 72.2% ในช่วงปี 1997-99 สำหรับผู้ที่มีการศึกษาดำกว่ามัธยมต้นและมัธยมปลายประกอบเป็น 26% ของกำลังแรงงานทั้งหมด และการศึกษาที่สูงกว่านั้นมีส่วนแบ่งเท่ากับ 14.2% คำนวณ จาก "รายงานการสำรวจกำลังแรงงาน สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2006"

การศึกษามีส่วนเพียงร้อยละ 12.2 ของการเติบโตช่วงปี ค.ศ.1978-1999 ขณะที่ผลที่มาจากขนาดของแรงงาน (19.5%) และผลของสต็อกของทุน (59.7%) ที่เป็นตัวขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจ ช่วงระหว่างการเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจ ปี ค.ศ.1992-1996 การเพิ่มขึ้นของทุนในสต็อกอธิบายเกือบสามส่วนสี่ของการเติบโตทางเศรษฐกิจ

เมื่อพิจารณา TFP ปรับโดยคุณภาพของแรงงาน พบว่า ในระยะยาวแล้วมีส่วนเพิ่มการเติบโตร้อยละ 0.52 (ค.ศ.1978-1999) ซึ่งหมายความว่า ประสิทธิภาพการผลิตมีผล 8.6% ต่อการเติบโตของ GDP TFP มีผลต่อการเติบโตเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะช่วงเฟื่องฟูเศรษฐกิจซึ่งอาจจะเป็นผลมากจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีที่มากับการขยายตัวของการลงทุนต่างชาติที่เพิ่มขึ้น 5 เท่าตัวในปี ค.ศ.1987 ปริมาณเงินลงทุนกว่า 2 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ ต่อปี และอยู่ในระดับนี้มีตลอดช่วงระยะเวลา 8 ปีต่อจากนั้นในทางตรงข้าม คุณภาพแรงงานซึ่งมีผลกระทบน้อยต่อการเติบโตชี้ว่าการเปลี่ยนไปสู่การพัฒนาแบบลงลึกจำเป็นที่จะส่งเสริมให้การศึกษา การพัฒนาเทคโนโลยีและการจัดนวัตกรรมการองค์กรดีขึ้น

ตาราง 7 : CONTRIBUTION OF LABOUR, LABOUR QUALITY, CAPITAL AND TOTAL FACTOR PRODUCTIVITY (TFP) TO GROWTH IN THAILAND. AVERAGE RATE OF GROWTH DURING THE PERIOD IN %

PERIOD MEAN	GDP GROWTH RATE	LABOUR	LABOUR QUALITY (EDUCATION)	CAPITAL	TFP
1978-1981	6.19	2.86	0.08	2.15	1.10
1982-1986	5.23	1.07	0.88	2.41	0.87
1987-1991	10.37	1.53	0.81	4.91	3.12
1992-1996	7.80	0.32	0.65	5.78	1.05
1997-1999	-2.91	-0.10	1.44	1.80	-6.04
1978-1999	6.05	1.18	0.74	3.61	0.52
CONTRIBUTION TO GROWTH IN %					
PERIOD MEAN	GDP GROWTH RATE	LABOUR	LABOUR QUALITY (EDUCATION)	CAPITAL	TFP
1978-1981	100.0	46.2	1.3	34.7	17.8
1982-1986	100.0	20.5	16.8	46.1	16.6
1987-1991	100.0	14.8	7.8	47.3	30.1
1992-1996	100.0	4.1	8.3	74.1	13.5
1997-1999	100.0	3.4	-49.5	-61.9	207.6
1978-1999	100.0	19.5	12.2	59.7	8.6

ระบบการนวัตกรรมที่ล่าช้าและความคิดที่สร้างสรรค์

โดยปกติแล้ว ประเทศกำลังพัฒนามักจะประสบปัญหาในการสร้างระบบการนวัตกรรมแห่งชาติ เพราะขาดสถาบันต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการทำนวัตกรรมซึ่งจะต้องเกิดขึ้นในช่วงหนึ่งของกระบวนการพัฒนา การสะสมทุนก็เป็นส่วนสำคัญของความก้าวหน้าทางเทคนิคมากกว่าการสะสมความรู้และการเรียนรู้ดังเห็นได้จากกรณีของไทย

จากการศึกษาของอินทรา กำเนินและคณะ (2004) ระบบการนวัตกรรมในประเทศไทยค่อนข้างอ่อนแอ และตกกระจายและไม่เชื่อมโยงกับระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจ¹⁴ เรามีข้อสมมุติฐานว่ามีการดำรงอยู่ของความไม่สอดคล้องกันระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการพัฒนาเทคโนโลยี/สังคมที่ไล่ตามกันไม่ทัน ส่วนแบ่งของภาคเกษตรกรรมใน GDP ได้ลดลงจากร้อยละ 40 ในปี ค.ศ.1960 หรือร้อยละ 10 ในช่วงปลายทศวรรษ 1990 ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมมีประสบการณ์ในทางตรงกันข้าม การส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมในปัจจุบันประกอบเป็นส่วนใหญ่กว่าสองในสามของการส่งออกทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่ของเทคโนโลยีที่ซับซ้อนและชิ้นส่วนประกอบที่มีมูลค่าเพิ่มสูงยังคงมีการนำเข้า สะท้อนให้เห็นว่า การประกอบชิ้นส่วนในอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานหนาแน่นยังคงเป็นแนวโน้มที่ครอบงำ การพัฒนาเศรษฐกิจไม่ได้นำมาสู่การสร้างความสามารถในการพัฒนาเทคโนโลยีหรือการเรียนรู้ทางเทคโนโลยีค่อนข้างเป็นไปอย่างเชื่องช้า และตั้งรับมากกว่ามีเพียงจำนวนน้อย (15%) ของบริษัทลูกของบริษัทข้ามชาติและทุนขนาดใหญ่ภายในที่มีความสามารถทางด้านวิจัยและพัฒนา นอกเหนือจากการทำการวิจัยและพัฒนาในระบบร้อยละ 20 ของบริษัทดังกล่าวมีการทำนวัตกรรมแบบนอกระบบ “บริษัทที่เป็นกิจภายของคนไทยส่วนใหญ่ แม้แต่บริษัทขนาดใหญ่จะมีชื่อมานานที่จะไม่พัฒนาความสามารถทางเทคโนโลยีที่เป็นของตนเอง” และ “ต้องการที่จะพึ่งการนำเข้าเทคโนโลยีแบบสำเร็จรูป เช่น ในรูปของเครื่องจักร หรือการถ่ายทอดเทคโนโลยีผ่านการลงทุนร่วมกับนายทุนต่างชาติ”

มีเหตุผลที่น่าสนใจอยู่ตรงที่กิจการของนายทุนไทย “มีแนวโน้มที่จะคำนึงถึงผลประโยชน์ระยะสั้นและเน้นการค้าขายเพราะกิจการเหล่านี้ ส่วนใหญ่แล้วมีประวัติ- ศาสตร์พัฒนามาจากการค้าขาย การแสวงหากำไรระยะสั้นมากกว่าที่จะมองระยะยาว คือ การพัฒนาความสามารถทางเทคโนโลยี” สิ่งนี้อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งของความไม่สอดคล้องกันระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับความสามารถทางเทคโนโลยีในประเทศ อุตสาหกรรมที่ก้าวหน้า ตลาดการเงินจะบีบบังคับให้ธุรกิจมีกลยุทธ์การแสวงหากำไรระยะสั้นแต่สรเดียวกันผู้ที่มาลงทุนในตลาดการเงินก็เป็นส่วนที่สนับสนุนกิจกรรมการวิจัยและพัฒนาของกิจการทำเริ่มดำเนินการใหม่ แต่ในประเทศไทย การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมของการค้าขายจึงเน้นที่ธุรกิจที่ให้กำไรระยะสั้น แต่ไม่มีการสนับสนุนธุรกิจที่ทำการนวัตกรรม

สาเหตุอีกประการหนึ่งคือ การดำรงอยู่ของระบอบการจ้างงาน : ค่าจ้างต่ำ ประสิทธิภาพต่ำและชั่วโมงการทำงานสูง เมื่อคนงานได้รับค่าจ้างต่ำมากและทำงาน 60 ชั่วโมงต่ออาทิตย์ พวกเขาจึงไม่มีแรงจูงใจที่จะทำการนวัตกรรม สำหรับภาคเอกชนแล้ว การจ้างงานราคาถูกจะมีความเสี่ยงน้อยกว่าการลงทุนเพื่อทำการวิจัยและพัฒนา ซึ่งมีความไม่แน่นอนสูงหรือการลงทุนเพื่อนเปลี่ยนแปลงองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

นอกจากนี้ ความล้มเหลวทางด้านนโยบายก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่ง ที่ผ่านมามีผู้วางนโยบายไม่เคยจัดการนวัตกรรมอยู่ในลำดับที่สำคัญเฉย “ประเทศไทย ขาดนโยบายที่ชัดเจนทางด้าน การนวัตกรรมและนโยบายด้านอุตสาหกรรมก็มีลักษณะแยกส่วน ไม่มีการให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถทางด้าน

¹⁴ ถ้าจะสรุปข้อค้นพบที่สำคัญๆ ของการศึกษานี้ จะเห็นได้ว่า ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์โดยอาศัย “การสำรวจด้านการวิจัยและพัฒนา การนวัตกรรมปี 2000” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์การการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (NSTDA) ซึ่งรวม 200 บริษัทที่อยู่ในอันดับต้น ดูรายละเอียด ป.อินทรา กำเนิน และคณะ (2004)

เทคโนโลยีซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการพัฒนา ถึงแม้ว่าภาคอุตสาหกรรมในปัจจุบัน จะมีบทบาทที่สำคัญขึ้นเมื่อพิจารณาส่วนแบ่งใน GDP แต่การจัดสรรงบประมาณโดยรัฐยังไม่ให้ความสำคัญต่อวิทยาศาสตร์ทางด้านการเกษตรมากกว่าวิศวกรรมและวิทยาศาสตร์ประยุกต์ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น สิงคโปร์และมาเลเซีย นโยบายด้านการค้าและการสนับสนุนการลงทุนต่างชาติไม่ได้มุ่งที่จะเป็นเครื่องมือในการยกระดับการพัฒนาทางเทคโนโลยี การถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยบริษัทข้ามชาติถูกจำกัดไว้ในระดับของการปฏิบัติเท่านั้นถึงให้คนงานสามารถผลิตสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่มีการกระจายตัวของเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยในประเทศไทย “มีความสามารถในการวิจัยต่ำ” และไม่ได้ให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์ “ในปี ค.ศ. 1998 มหาวิทยาลัยในประเทศไทยผลิตผู้ที่จบการศึกษาในระดับปริญญาเอกเพียง 89 คน ซึ่งในจำนวนนี้มีเพียง 3 คนที่จบทางสาขาวิชาวิศวกรรม” จำนวนงานวิจัยที่ถูกตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติก็มีจำนวนน้อยกว่าประเทศสิงคโปร์ถึง 3 เท่าทั้ง ๆ ที่ประเทศสิงคโปร์มีประชากรน้อยกว่าประเทศไทยถึง 20 เท่าเนื่องจากนโยบายของสถาบันการศึกษาขาดความชัดเจน ขาดแรงกระตุ้น ส่งเสริมให้ทำวิจัยที่มีคุณภาพ ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ขาดการศึกษาค้นคว้าที่แท้จริง กล่าวคือ รัฐมีนโยบายให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน แต่คุณภาพของงานส่วนใหญ่ไม่ได้รับการให้ความสำคัญ จึงมีเพียงชิ้นงานส่งเท่านั้น เช่นเดียวกับในสถาบันอุดมศึกษาขาดการติดตามผลของการวิจัย งานวิจัยจึงถูกขนานนามว่าเป็น “วิจัยขึ้นหิ้ง”

สิ่งที่ทำให้ระบบการนวัตกรรมของชาติ มีลักษณะแตกกระจายเป็นเพราะขาดความเชื่อมโยงกันระหว่างภาคมหาวิทยาลัยกับภาคอุตสาหกรรม แต่วางอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่าที่จะเป็นข้อผูกพันระหว่างองค์กร เป็นการดำเนินการจัดการฝึกอบรมมากกว่าที่จะไปร่วมกันทำการวิจัยแบบเป็นกลุ่มและระยะยาว ไม่มีการเชื่อมโยงระหว่างผู้ใช้ผลผลิต(บัณฑิตหรือผลการวิจัย) กับผู้ผลิต ระหว่างธุรกิจ ในสาขาการผลิตเดียวกันหรืออุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา นวัตกรรม

1.3 การสร้างอุปสงค์ต้องพึ่งตลาดโลก

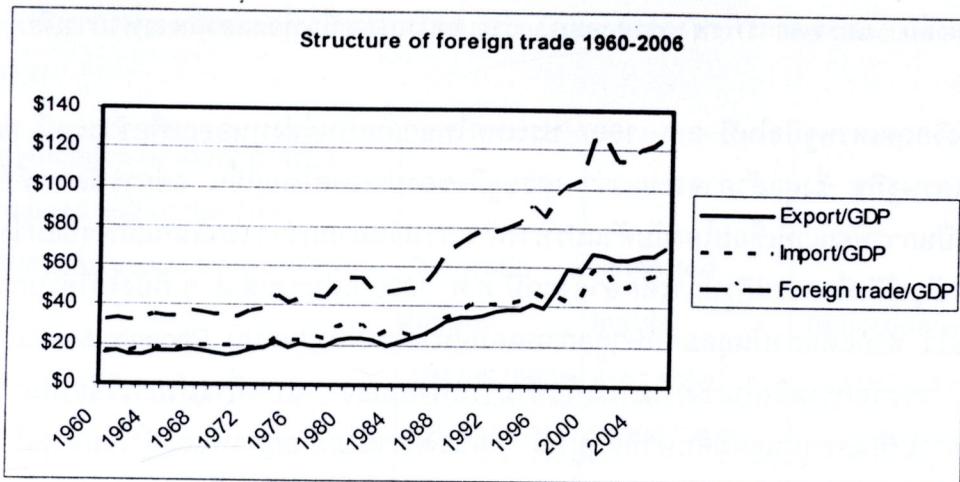
การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการใช้แรงงานเกิดขึ้นนับตั้งแต่วิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งต่าง ๆ ระหว่างการแบ่งสรรรายได้ที่ให้ประโยชน์ต่อแรงงานมากขึ้น และการขยายตัวของตลาดภายใน ขณะที่อุปสงค์ยังคงพึ่งการค้าต่างประเทศเป็นสำคัญ การแก้ไขความขัดแย้งนี้โดยทั่วไปโดยทั่วไปที่ทำได้คือ ภาวะกดดันของเงินเฟ้อซึ่งจะลดทั้งอำนาจซื้อภายในและความสามารถในการแข่งขันเพื่อส่งออก

การค้าระหว่างประเทศมีบทบาทสำคัญมาโดยตลอดสำหรับเศรษฐกิจของประเทศไทย แต่ก็เสริมการเติบโตแนวขยาย ที่สำคัญคือ การค้าระหว่างประเทศได้เป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาการผลิตสินค้าทุนภายในประเทศ และการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบเชื่อมโยงกัน เป็นส่วนที่สร้างความอ่อนแอต่อการพัฒนาการผลิตโดยรวมและการสร้างระบบนวัตกรรมแห่งชาติรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี

ค่าจ้างต่ำ และกลยุทธ์การเติบโตที่เน้นการส่งออก

แผนภูมิต่อไปนี้ แสดงการเติบโตสูงในยุคของการส่งออกนับตั้งแต่ปี ค.ศ.1986 เป็นต้นมา ช่วงปี ค.ศ.1986 - 1996 เกิดการขาดดุลการค้า สืบเนื่องจากการเติบโตของการส่งออกมักจะควบคู่กับการนำเข้า โดยเฉพาะสินค้าทุน ดังนั้น การเติบโตนี้จะรักษาแบบแผนไว้ได้ก็ต้องพึ่งการไหลเข้าของทุนภายในประเทศ

แผนภาพ 15 โครงสร้างการค้าระหว่างประเทศ 1960 - 2006

การเร่งรัดการส่งออกจึงมีความจำเป็นเพื่อหารายได้เพื่อการนำเข้าและเพื่อที่จะรักษาการขาดดุลทางการค้าให้อยู่ในขอบเขตที่จะจัดการได้ ถ้าเปรียบเทียบแนวโน้มของการค้าระหว่างประเทศกับวิวัฒนาการของการบริโภคภายในต่อ GDP จะเห็นความสอดคล้องระหว่างการลดลงของความโน้มถ่วงของการบริโภคกับการขยายตัวของการส่งออก ถ้าจะให้การส่งออกมีส่วนที่เพิ่มขึ้นในการผลิตของชาติ จำเป็นที่จะต้องควบคุมส่วนแบ่งของการบริโภคภายในไม่ให้เติบโตเร็วมากเกินไป ซึ่งสามารถทำได้ ถ้าให้การกระจายรายได้มุ่งไปสู่แรงงานหรือผู้ที่มีค่าจ้างต่ำมากขึ้น การส่งออกของประเทศไทยส่วนใหญ่แล้วเป็นสินค้าเพื่อการบริโภค แต่นับตั้งแต่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ การส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมประกอบได้ขยายขึ้นเป็นร้อยละ 85 ของการส่งออกทั้งหมด ในขณะที่เดียวกัน ประเทศไทยก็นำเข้าสินค้าทุน (รวมทั้งชิ้นส่วนชั้นกลาง) ค่อนข้างมาก เพื่อใช้เป็นชิ้นส่วนประกอบเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 77 ของการนำเข้าทั้งหมดในปี ค.ศ.1995 และยังคงเป็นอัตราส่วนที่ยังสูงถึงร้อยละ 67 ในปี ค.ศ. 2006 โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการนำเข้าพลังงาน

นับตั้งแต่จากปี ค.ศ. 1986 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน การค้าระหว่างประเทศได้มีบทบาทสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ในด้านหนึ่งได้แก่การเปิดออกของระบบเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูงโดยเป็นร้อยละ 120 ของ GDP นับตั้งแต่ปี 2000 เป็นต้นมา ด้วยเหตุนี้เศรษฐกิจของประเทศไทยจึงมีความอ่อนไหวสูงต่อสภาวะการณ์ของระบบเศรษฐกิจโลก และโดยเฉพาะความผันแปรของอุปสงค์ กระแสของเงินทุนและอัตราแลกเปลี่ยน แม้แบบของการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เน้นภายนอกยังถูกรักษาไว้ภายใต้แรงงานถูกค่าแรงต่ำ แม้ว่าจะมีการกระจายรายได้ที่ให้ประโยชน์ต่อแรงงานมากขึ้น แต่ก็ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็เช่นใดก็ตามถ้ามีแรงงานค่าแรงถูก นายจ้างก็ไม่ถูกโน้มน้าวให้พัฒนาผลิตภาพแรงงานและทักษะแต่อย่างใด ด้วยข้อเท็จจริงที่ประเทศไทยพยายามแสวงหาความได้เปรียบ เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการส่งออกและปริมาณนำเข้าสินค้าในตลาดโลก จึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการใช้แรงงานราคาถูกได้ การที่ประเทศไทยมีระบบเศรษฐกิจที่เปิดออกค่อนข้างมาก หมายถึงการรักษาไว้ซึ่งระบบการใช้แรงงานแบบ 3L

แต่ในปัจจุบัน การแข่งขันที่มาจากประเทศอุตสาหกรรมเกิดใหม่ เช่น เวียดนามและจีน ทำให้ประเทศไทยถูกกดดันให้ไปแข่งขันในตลาดล่างซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา เมื่อพิจารณาแล้วเป็นเรื่องยากเพราะนับตั้งแต่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้น ที่เป็นเช่นนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลของการกระจายรายได้ เมื่อพิจารณาประเทศไทยในบริบทใหม่นี้ จำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนไปสู่

การพัฒนาแบบลึกลับ และลดการพึ่งพิงการส่งออก ประเทศไทยจำเป็นต้องแสวงหาการเติบโตที่อาศัยผลผลิตภายใน

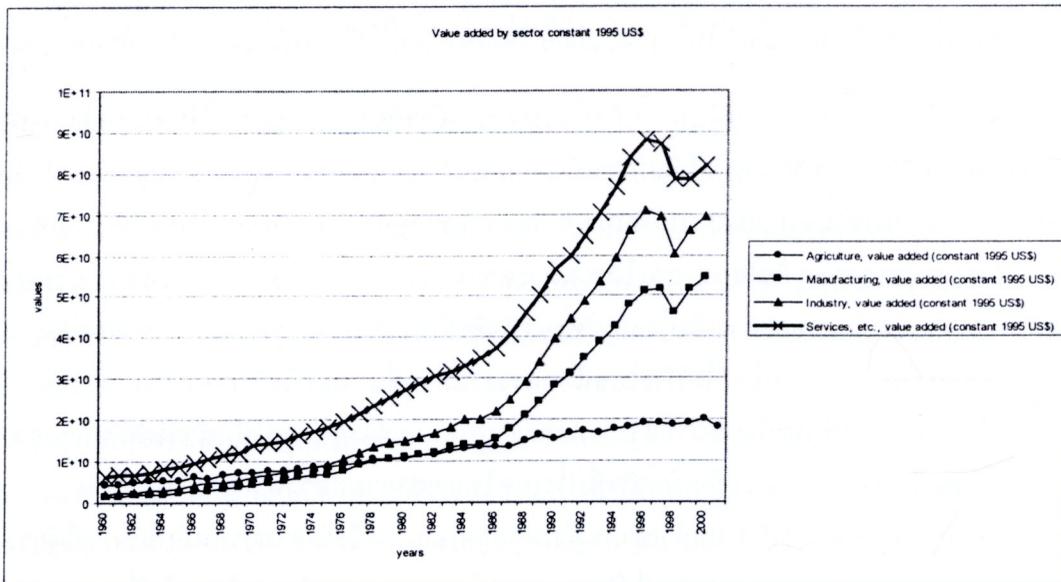
ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1997 ประเทศไทยกลับเป็นผู้ส่งออกเพื่อชำระหนี้ IMF ที่สูงขึ้นในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งดูแล้วอาจจะมองว่า เศรษฐกิจของประเทศไทยดีขึ้น แต่การพัฒนาที่ยังคงเน้นภายนอก ทำให้เป็นการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับตัวแปรทางด้านการเงินมากกว่าการผลิต นอกจากนี้แม้ว่าประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติเพื่อการปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1999 แต่ระบบต่าง ๆ ก็ยังไม่ได้รับการพัฒนาดังที่ต้งเป้าหมายไว้ หากแต่สถาบันอุดมศึกษาถูกกำหนดทิศทางใหม่ให้เป็นแบบ Phoenix Model ที่เน้นให้ออกนอกระบบ แข่งขันการผลิตในเชิงปริมาณเพื่อห้ามารดพึ่งตนเอง แทนที่จะมุ่งการวิจัยให้มากขึ้นตามภาระหน้าที่ของความเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่สมบูรณ์ ผลของความไม่มีเอกภาพและดำเนินตามเป้าหมายสู่การพัฒนาเทคโนโลยีหรือการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยีของตนเองหรือการพัฒนาความเชื่อมโยงระหว่างอุตสาหกรรมต่าง ๆ แต่อย่างใด

การพึ่งพิงการส่งออกสินค้าเพื่อการบริโภคและการแสวงหาความชำนาญการผลิตระหว่างประเทศและการเปิดออกของระบบเศรษฐกิจแห่งชาติอ่อนแอ ที่สำคัญคือ การมีสาขาการผลิตที่เป็นสินค้าทุนจะทำให้เกิดการพัฒนาตลาดภายในและการพัฒนาเทคโนโลยี

การกระจายสาขาการผลิต

การกระจายตัวของระบบการผลิตได้แสดงไว้ในตลาดถัดมา ที่สำคัญ คือ การขยายตัวของ GDP เกิดจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของภาคอุตสาหกรรมและบริการ

แผนภูมิ 16 มูลค่าเพิ่มจำแนกตามสาขาการผลิต

กระบวนการเติบโตเศรษฐกิจย่อมนำมาสู่กระบวนการกระจายตัวของระบบผลิตในประเทศไทย สิ่งนี้สอดคล้องกับช่วงที่มีการเปลี่ยนไปสู่กลยุทธ์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก เกิดขึ้นประมาณปี 1980 เป็นส่วนที่นำมาสู่การขยายตัวอย่างสูงของอัตราการเติบโตเศรษฐกิจ แต่ขาดการพัฒนาคุณภาพของระบบผลิตการเติบโตนี้ เกิดจากการขยายตัวของสาขาการผลิตสินค้าเพื่อการบริโภค ขณะที่ไม่มีการพัฒนาสาขาผลิตสินค้าทุน ทำให้ไม่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบเชื่อมโยงกัน

ตาราง 8 Intensification of input/output exchanges within the Thai productive system from 1975 to 2000

Intensification of input/output exchanges within the Thai productive system from 1975 to 2000	Domestic Inputs	Imported inputs	Import/domestic
1975	15029976504	476136840	0.031679147
2000	2.61645E+11	9192610995	0.035133895
2000/1975	17.40821656	19.30665771	1.109054316

Source: NESB input/output tables from 1975 to 2000

ในช่วง 25 ปี คือจากช่วงปี ค.ศ.1975-2000 การแลกเปลี่ยนระหว่างสาขาการผลิตเป็นความสัมพันธ์ที่ถูกพัฒนาไปค่อนข้างมาก ในช่วงนี้ การเติบโตของ GDP ด้วยตัวคูณ 4-8 ในขณะที่ผู้ผลิตภายในได้ขยายการซื้อปัจจัยการผลิตด้วยตัวคูณ 17 ในตลาดภายใน และตัวคูณ 19 ในตลาดโลก การแลกเปลี่ยนระหว่างสาขาการผลิตในระบบเศรษฐกิจแห่งชาติค่อนข้างที่จะเกิดขึ้นอย่างหนาแน่นและอาจจะขยายตัวเร็ว 2 เท่าตัว ถ้าไม่มีการนำเข้าปัจจัยการผลิต ดังนั้น การกระจายตัวของการลงทุนและเทคโนโลยีที่มีผลต่อระบบเศรษฐกิจจะป้องกันการลดลงของผลตอบแทนการลงทุน และจะไม่ส่งเสริมการพัฒนาที่มุ่งการส่งออกเพื่อหารายได้มานำเข้าปัจจัยการผลิต พุดอีกนัยหนึ่ง จะพบความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เน้นการส่งออกและการขาดการแลกเปลี่ยนระหว่างสาขาการผลิตภายใน

ขณะที่การนำเข้าสินค้าทุน ก็ไม่ได้ส่งเสริมให้ประเทศพัฒนาสาขาการผลิตสินค้าทุน ทำให้ขาดการพัฒนาความเชื่อมโยงทางอุตสาหกรรม และโอกาสที่จะพัฒนาความสามารถในการควบคุมเทคโนโลยีรวมทั้งทักษะ การเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศไทยจึงต้องอาศัยการลงทุนจากต่างชาติเพื่อสร้างความสามารถทางด้านเทคโนโลยีและทักษะฝีมือเป็นสำคัญ (Katz, Jorge, 1994; Mounier A.; Tangchuang, P.; and Pongwat, A., 2004)

3. ความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนไปสู่ระบอบการเติบโตลงลึก : ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบว่า ประเทศไทยได้เดินเข้ามาสู่ทางสองแพร่งและจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแนวคิดจาก “กระบวนการสะสมทุนแนวขยายมาเป็นแบบลงลึก” เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ถึงแม้ว่าประเทศไทยอาจจะอยู่ในระยะเริ่มต้นที่ยังไม่รู้ทิศทางนั้น แต่จะต้องมีการเร่งรัดการเปลี่ยนแปลง โดยมีการนำเสนอนโยบายสาธารณะควบคู่ด้วยกลยุทธ์ที่จะส่งเสริมการเติบโตแบบลงลึก ประกอบด้วยนโยบายหลัก ๆ 3 นโยบาย กล่าวคือ

- 2.1) นโยบายทางด้านการค้าใหม่
- 2.2) นโยบายการพัฒนาเทคโนโลยี
- 2.3) นโยบายทางด้านแรงงาน

ทั้ง 3 นโยบาย มีข้ออภิปรายเพิ่มเติม ดังนี้

2.1 นโยบายใหม่สำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมและการค้าใหม่

แบบแผนการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยจะต้องเปลี่ยนไปสู่การเน้นผลผลิตภายในและการพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า การตัดขาดหรือการสร้างกำแพงภาษีเพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมในประเทศ นโยบายของรัฐควรที่จะก้าวไปในทิศทางของการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการสร้าง ความชำนาญระหว่างประเทศ ประเทศไทยไม่ควรเน้นแต่การส่งออก เพราะการพัฒนาตลาดภายในก็มีความสำคัญ การส่งเสริมการส่งออกจะต้องขึ้นต่อการพัฒนาอุปสงค์ภายในและการสร้างสาขาการผลิตสินค้า ทุน กลยุทธ์การพัฒนาอุตสาหกรรมควรควบคู่ไปกับการกำหนดนโยบายการค้าใหม่ สิ่งนี้จะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น

1) ในปี 2006 เมื่อการส่งออกมีมูลค่าร้อยละ 6 ของ GDP ถือได้ว่าเกิดการพึ่งพิงตลาดภายนอกซึ่งเป็นอันตราย การส่งเสริมการผลิตสินค้าทุนจะช่วยลดความจำเป็นในการนำเข้าและการแสวงหารายได้จาก การส่งออกเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการนำเข้า อัตราการพึ่งพิงการค้าและการลงทุนต่างชาติจะลดน้อยลง

2) การลดความจำเป็นในการส่งออกจะช่วยขยายตัวของอุปสงค์ภายใน ส่งผลดีต่อการกระจายรายได้ โดยเฉพาะค่าจ้างของคนงาน

3) การมีสาขาการผลิตสินค้าทุน จะช่วยพัฒนาความสามารถทางเทคโนโลยี การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการใช้เทคโนโลยีที่นำเข้าอย่างมีประสิทธิภาพ และ

4) การมีระบบเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกันจะส่งเสริมการลงทุนภายใน และพัฒนาประสิทธิภาพของทุน

ดังนั้น รัฐบาลจะต้องมีนโยบายอุตสาหกรรมใหม่ที่ปฏิสัมพันธ์กับนโยบายการค้าใหม่ เพื่อที่จะสร้างระบบเศรษฐกิจแห่งชาติ จำเป็นที่จะต้องใช้ผลที่มาจากการศึกษาของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และกระทรวงต่าง ๆ (เช่นกระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงเกษตร) เพื่อใช้ในการวางแผน การพัฒนาสาขาการผลิตสินค้าทุนโดยมีธนาคารเป็นผู้ระดมทุน เช่นเดียวกับ คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) จะต้องมีนโยบายใหม่ในการให้สิทธิพิเศษ เช่น การปลอดภาษีสำหรับนักลงทุนที่จะเข้ามาพัฒนาสินค้าทุนและสินค้าชั้นกลาง เปลี่ยนนโยบายการสนับสนุนการส่งออกมาเป็นการเน้นการพัฒนาภายใน นโยบายใหม่จะต้องสอดคล้องกับยุคการใช้แรงงานแบบใหม่ หรือที่เรียกว่า 3H Labour regime

2.2) นโยบายการพัฒนาเทคโนโลยี

คือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ในระยะยาว

บทบาทของการศึกษา¹⁵

การศึกษาและการฝึกอบรมเป็นนโยบายที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการสร้างรายได้เปรียบในการ

¹⁵ เพื่อบทความนี้เป็นผลของงานวิจัยของศูนย์วิจัยเพื่อการศึกษาและแรงงาน

แข่งขันเพราะการศึกษาจะช่วยสร้างความสามารถทางด้านวิจัยและพัฒนา การยับยั้งปรมาณทางด้านนวัตกรรมและความสามารถในการดูดซับเทคโนโลยีเพื่อให้สามารถไล่ตามทันประเทศพัฒนาแล้วได้

ระบบการศึกษาจะสามารถช่วยการเขียนฐานะและการเปลี่ยนไปสู่การพัฒนาแบบลงลึกได้หรือไม่ การที่จะตอบคำถามนี้ได้มีความยากลำบาก 2 ประการ

ประการแรก เป็นประเด็นเกี่ยวข้องกับบทบาททางสังคมของการศึกษา การศึกษามีบทบาทแรกเลยที่จะต้องสร้างความเป็นพลเมืองดีที่จะอยู่ในสังคมได้ ด้วยเหตุนี้ระบบการศึกษาจึงจะต้องไม่ขึ้นต่อกับระบบเศรษฐกิจ รัฐ ศาสนา หรือครอบครัว เพราะถ้าขาดความเป็นอิสระนี้แล้ว ระบบการศึกษาก็จะไม่สามารถพัฒนาคนให้มีความรู้ มีทักษะวิเคราะห์และสังเคราะห์ได้ ดังนั้น การมีเสรีภาพในการคิดและการวิพากษ์วิจารณ์ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และองค์ความรู้ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า การศึกษาจะละเลยระบบเศรษฐกิจ เพราะในท้ายที่สุดแล้ว นักศึกษาทุกคนก็จะต้องออกไปหางานทำ สิ่งที่ระบบการศึกษาทำได้ต่อระบบเศรษฐกิจ คือ การเตรียมคนให้มีความรู้ทางด้านการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ (Cognitive skill) ในขณะที่ความรู้เฉพาะ (specific skill) เป็นสิ่งที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในงานซึ่งผ่านการจัดฝึกอบรมของบริษัท ดังนั้น การสร้างความรู้ในโรงเรียนจึงต้องไม่พยายามที่จะสนองความต้องการของบริษัทให้ใกล้เคียงที่สุด นายจ้างส่วนใหญ่แล้วต้องการให้ระบบการศึกษาผลิตคนที่มีคุณภาพ กล่าวคือ มีความสามารถในการทำงานทางเทคนิคและพฤติกรรมในงาน ทั้ง ๆ ที่ทักษะที่เฉพาะอย่างเหล่านี้เกิดขึ้นได้จากการฝึกอบรมที่จัดโดยสถานประกอบการแต่ละแห่ง เท่านั้น

ประการที่สอง เป็นเรื่องที่ยากที่จะหาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับระบบเศรษฐกิจ เพราะถ้าระบบการศึกษาสร้างบุคลากรที่มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มากกว่าที่เป็นที่ต้องการของระบบเศรษฐกิจ บุคคลที่จบการศึกษาสูงเหล่านี้ก็จะไม่สามารถหางานทำที่สอดคล้องกับความรู้ความสามารถได้ การลงทุนทางการศึกษาก็สูญเปล่าและเมื่อทักษะเหล่านั้นไม่ถูกใช้ ก็จะล้าหลังไปในที่สุด แต่ปัญหาที่สองที่คล้ายกัน คือ หากระบบการศึกษาที่จัดขึ้นตามไม่ทันระบบเศรษฐกิจ ก็จะทำให้เกิดภาวะขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ ดังนั้น รัฐบาลและนโยบายสาธารณะจึงมีบทบาทสำคัญที่จะผสมผสานระหว่างการศึกษาระบบเศรษฐกิจ สำหรับประเทศไทยแล้ว การสร้างนโยบายทางการศึกษาก็ต้องนำนโยบายทางด้านแรงงานและการพัฒนาอุตสาหกรรมมาพิจารณาด้วย เป็นการหาจุดที่เหมาะสมและการรักษาไว้ซึ่งความเป็นอิสระของระบบการศึกษา ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาการวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์มากขึ้นนั่นเอง

การพัฒนาการวิจัยทางวิทยาศาสตร์

ดังที่ M. Timmer (2002: 53-54) อธิบายว่า "กระบวนการโต้แย้งบนเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน...จำเป็นที่จะต้องรักษาจังหวะการนำกิจกรรมและเทคโนโลยีใหม่มาใช้อย่างต่อเนื่อง" เมื่อความรู้ได้รับการส่งผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการทำงานในการใช้เทคโนโลยีและผลิตภัณฑ์ชุดหนึ่ง ความเป็นไปได้ที่จะเรียนรู้เพิ่มเติมมีแนวโน้มที่จะลดลงรวมทั้งประสิทธิภาพด้วย แต่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างนี้เป็นไปได้ถ้าระบบการศึกษาสามารถให้ความรู้ในเชิงการสังเคราะห์สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาแล้ว นับเป็นเรื่องดีถ้าจะมีการลงทุนทางการศึกษาให้มากขึ้น

ในประเทศไทย นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2002 เป็นต้นมา การปฏิรูปทางการศึกษาทำให้มหาวิทยาลัยมีความเป็นอิสระมากขึ้น แต่การพัฒนานี้ก็ได้ยึดตัวแบบของสหรัฐ อังกฤษและออสเตรเลีย ซึ่งได้ใช้นโยบายการพัฒนาการศึกษาขั้นสูงที่ตอบสนองกลไกตลาด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดต้นทุนในการบริหารจัดการ

มหาวิทยาลัยให้มหาวิทยาลัยแข่งขันกันเพื่อคุณภาพของการศึกษาและเปลี่ยนการศึกษาให้เป็นสินค้าใน
บริบทการค้าเสรีซึ่งถูกผลักดันโดยองค์การการค้าโลก (WTO) คณะนักวิจัยมีความเห็นว่า ความเป็นอิสระของ
มหาวิทยาลัยได้ไปไกลกว่าที่จะเหมาะสมกับขั้นตอนการพัฒนาของประเทศ และอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการ
พัฒนาแบบลงลึก คณะนักวิจัยได้ศึกษาโรงงานที่ผลิต brand disk ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อ
ประเทศไทยพิจารณาในแง่ของผลผลิต การส่งออกและการจ้างงาน เป็นอุตสาหกรรมที่รองรับอุตสาหกรรม
รถยนต์ ในปี ค.ศ. 2005 ประเทศไทยผลิต hand disk drive จำนวน 115 ล้านชิ้นและเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ที่สุด
นำหน้าประเทศสิงคโปร์ โดยในอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และอุปกรณ์ไฟฟ้า มีการจ้างแรงงาน
ทั้งหมด 800,000 คน โดยอุตสาหกรรมนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเทคโนโลยีข้อมูลและการสื่อสาร ซึ่งม
ีความสำคัญมากสำหรับกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมในอนาคต

กระทั่งปัจจุบัน ประเทศไทยมีอุตสาหกรรมประกอบชิ้นส่วนที่มีความซับซ้อน ความได้เปรียบ
ทางด้านการแข่งขันของประเทศไทย *ประการแรก*คือ กำลังแรงงาน โดยอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ จะจ้าง
แรงงานหญิงเป็นส่วนใหญ่ที่ทำงานบนสายพานการผลิต ได้รับค่าจ้างต่ำมาก *ประการที่สอง* อุตสาหกรรม
เหล่านี้ได้รับการส่งเสริมและสิทธิพิเศษทางศุลกากร แต่ในปัจจุบันอุตสาหกรรมประเภทนี้ก็เริ่มที่จะสูญเสีย
ความได้เปรียบเปรียบ เมื่อเทียบกับคู่แข่งจากประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีการให้สิทธิพิเศษมากกว่าและค่าแรง
ราคาถูก

สิ่งที่ประเทศไทยจะต้องเร่งทำคือ การปรับตัวทางอุตสาหกรรมเพื่อขยายสถานภาพขึ้นไปผลิต
ชิ้นส่วนประกอบที่มีมูลค่าเพิ่ม โดยการดึงการลงทุนของบรรษัทข้ามชาติให้มาลงทุนทางด้านวิจัยและพัฒนา
ให้มากขึ้น

การสร้าง "สถาบันพัฒนาด้าน Hand Disk Drive" ที่อยู่ใน "อุทยานวิทยาศาสตร์" ใกล้กับ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์-รังสิต เป็นความพยายามที่จะให้คำตอบข้างต้น ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2005 เป็นต้นมา
สถาบัน HDD ประกอบด้วยเครือข่ายนำโดย บรรษัทข้ามชาติ 4 บริษัท มหาวิทยาลัย 14 แห่ง (รวมทั้ง
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) และหน่วยงานที่สำคัญของรัฐ 2 องค์การด้วยกัน กล่าวคือ องค์การพัฒนาทางด้าน
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและศูนย์อิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ ซึ่งทั้งสองแห่งอยู่
ภายใต้การดูแลของกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงอุตสาหกรรมก็ได้มีส่วนร่วมผ่าน
คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนซึ่งดูแลการให้สิทธิพิเศษ และกระทรวงการคลังซึ่งเป็นผู้ตั้งงบประมาณ
สนับสนุน อย่างไรก็ตามกระทรวงศึกษาธิการกลับไม่มีส่วนร่วมในเชิงสถาบันแต่อย่างใดด้วยสาเหตุต่าง ๆ
ดังนี้

1) ในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยค่อนข้างมีความอิสระ ไม่มีการปรึกษากันอย่างเป็นทางการระหว่าง
มหาวิทยาลัยกับสถาบัน HDD เพื่อที่จะขยายการผลิตวิศวกรรม หรือนักเทคนิค กระทรวงศึกษาธิการไม่มี
อำนาจแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจของมหาวิทยาลัยเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของสถาบัน HDD
นโยบายทางด้านวิทยาศาสตร์ที่ถูกกำหนดจากข้างบน เริ่มจากการมองแบบเส้นตรงกล่าวคือ จากการวิจัย
พื้นฐานที่ทำในสถาบันวิจัยของรัฐและมหาวิทยาลัยและสิ้นสุดที่การขึ้นทะเบียนงานวิจัยเชิงประยุกต์ การจด
ลิขสิทธิ์และยี่ห้อของสินค้าในบริษัทเอกชน เป็นแนวทางที่ผิด ดังนั้น จึงมีการเสนอว่า นโยบายนี้จะต้องถูก
ทดแทนด้วยการตัดสินใจโดยอาศัยกลไกตลาด บริษัทเอกชนสามารถที่จะทำการศึกษาวิจัย และกำหนด
ทิศทางของงานวิจัยพื้นฐานให้กับสถาบันของรัฐโดยเฉพาะเมื่อต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูง มีความเสี่ยงและให้ผล

การศึกษาในระยะยาว และมีความเห็นว่รัฐบาลไม่จำเป็นที่จะต้องลงทุนเพื่อทำงานวิจัยพื้นฐานและเชิงประยุกต์ ถ้าสิ่งนี้ไม่ได้รับความสนใจจากธุรกิจเอกชน

2) ในส่วนผู้สนับสนุนแนวทางการศึกษาและการพัฒนาวิทยาศาสตร์ ที่ให้ความสำคัญกับกลไกตลาด ก็เป็นการแก้ปัญหาที่เป็นภาพลวงตา โรงเรียนและสถาบันวิจัยต่าง ๆ ไม่เคยถูกตัดขาดจากการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจ จากงานวิจัยโครงการการศึกษา ซึ่งดำเนินการโดยศูนย์วิจัยเพื่อการศึกษาและแรงงานในปี 2006 พบว่า การจัดการศึกษาและวิทยาศาสตร์เพื่อตอบสนองตลาดเป็นนโยบายที่มองด้วยสายตาสั้นและมีผลกระทบต่อไทยในระยะปานกลางและระยะยาว สำหรับการศึกษานั้นมีความสับสนระหว่างทักษะในการวิเคราะห์สังเคราะห์และทักษะในอาชีพ เช่นเดียวกัน คือ ความสับสนระหว่างทักษะและการฝึกอบรม โรงเรียนและมหาวิทยาลัย ไม่สามารถสร้างทักษะได้ แม้จะอาศัยระบบการศึกษาแบบอาชีวศึกษาและจะไม่สามารถผลิตนักศึกษาที่มีความพร้อมก่อนเพื่อทำงานที่ซับซ้อน

มหาวิทยาลัย ควรมีหน้าที่ให้การศึกษาเพื่อให้นักศึกษาสามารถคิดวิเคราะห์และวิจารณ์ได้และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและใช้ความรู้ี้ในบริบทที่เหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่การงานที่ทำ ดังนั้น เพื่อทำหน้าที่นี้ มหาวิทยาลัยจำต้องมีความอิสระ และมีการกำหนดเป้าหมายระยะยาว ในทางวิทยาศาสตร์แล้ว ไม่สามารถที่จะใช้แนวการทำเป็นกรณีศึกษาแต่ละกรณีไป มหาวิทยาลัยจะไม่สามารถตอบสนองธุรกิจเอกชนถ้าไม่พัฒนาความสามารถทางเทคโนโลยีในระยะยาว

3) ในระยะสั้น สถานการณ์ในปัจจุบันอาจจะมีความได้เปรียบ เพราะกระบวนการเรียนที่ใช้เวลาสั้นขึ้น ทำให้มหาวิทยาลัยสามารถปรับตัวได้ตามการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์และสามารถจัดหลักสูตรเพื่อให้นักศึกษามีความคิดริเริ่มเพื่อเตรียมบุคลากรที่มีคุณภาพเข้าสู่ตลาดแรงงาน อย่างไรก็ตามคงไม่มีหลักประกันใดๆ ที่ว่าการศึกษาในระดับสูงจะสามารถผลิตวิศวกรได้อย่างเพียงพอ เพราะมหาวิทยาลัยจะตอบสนองความต้องการของนักศึกษาที่เลือกเรียนเพราะมีความสามารถในการจ่ายค่าเล่าเรียนมากกว่าที่จะบริษัทที่เป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย ไม่มีสถาบันการศึกษาแห่งใดที่สามารถวางแผนและผลักดันให้เกิดความสอดคล้องระหว่างการศึกษาระดับอุดมศึกษา มัธยมศึกษา และหลักสูตรที่สูงกว่านั้น

4) ในระยะยาว มหาวิทยาลัยไม่สามารถเล่นบทบาทตอบสนองความต้องการของภาคเอกชนได้ ถ้าขาดการพัฒนาความสามารถการทำงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์และจะเป็นการสูญเสียสำหรับความพยายามที่จะตอบสนองความต้องการของภาคเอกชน ทำให้เกิดการละเลยการใช้เวลาอันจำเป็นเพื่อพัฒนาประเด็นการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ที่ตนเองเป็นผู้กำหนด ทั้งนี้ เป็นเพราะภาคเอกชนต้องการงานวิจัยเชิงประยุกต์ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทันที แต่ไม่มีความเต็มใจที่จะสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการทำวิจัยพื้นฐานซึ่งเกิดขึ้นในมหาวิทยาลัย การแก้ปัญหานี้ รัฐบาลจะต้องมีนโยบายทางด้านวิทยาศาสตร์ที่มีความสมบูรณ์โดยส่งเสริมการสร้างเครือข่ายมหาวิทยาลัยของรัฐ และสถาบันวิจัยต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและด้านนวัตกรรม นโยบายทางด้านการศึกษาและการวิจัยของรัฐจะต้องเน้นการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างการวิจัย การเรียนการสอนและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับกลยุทธ์การพัฒนาที่เน้นการเติบโตเชิงลึก

2.3 นโยบายทางด้านแรงงานสำหรับยุคการใช้แรงงานแบบ 3H

ระบอบการใช้แรงงานมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทฤษฎีโอคลาสสิกและนีโอเดนิสเซียนเกี่ยวกับการเติบโตทางเศรษฐกิจให้ความสำคัญสุดกับทุนและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี แนวคิดของคลาสสิกค่อนข้างน่าสนใจที่พิจารณาการเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านกรอบแนวคิดของการพัฒนามนุษย์และ

ปัจจัยภายใน และพิจารณาแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยเป้าหมายสุดท้าย คือ การเติบโตทางเศรษฐกิจ

ผลของการศึกษาโดยคณะวิจัยฯ พบว่า การเติบโตเศรษฐกิจภายใต้กลยุทธ์การพัฒนาอุตสาหกรรม เพื่อการส่งออกที่ผ่านมา อาศัยแรงงานราคาถูก ชั่วโมงการทำงานสูงและผลิตภาพแรงงานต่ำ (3L) เป็นการพัฒนามีลักษณะแนวขยาย แต่เป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนสำหรับประเทศไทยโดยเฉพาะในภาวะปัจจุบันที่ การแข่งขันระหว่างประเทศมีความเข้มข้น และประเทศไทยก็มีต้นทุนแรงงานที่สูงขึ้น ๆ ด้วย ประเทศไทย จำเป็นที่จะต้องแสวงหานโยบายแรงงานใหม่ เรานิยามว่า ระเบียบการใช้แรงงาน แบบ 3H (ค่าจ้างสูง ผลิตภาพแรงงานสูง และสวัสดิการสูง)

2.3.1 การสร้างอุปสงค์ผ่านการปรับค่าจ้างแรงงาน

ในระเบียบการใช้แรงงานแบบ 3H ซึ่งจะส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบการสะสมทุนแบบลงลึก จำเป็นที่จะต้องมีการเพิ่มค่าจ้างให้กับแรงงาน ซึ่งจะส่งเสริมระบบแรงงานสัมพันธ์ใหม่และนโยบายการ กระจายรายได้

ค่าจ้างแรงงานจะต้องเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงนี้ได้สะท้อนจากการขยับความไวของ ค่าจ้างแรงงานเปรียบเทียบกับประสิทธิภาพซึ่งอยู่ในที่สูงกว่า 1 (ดูข้างบน) แนวโน้มนี้เกิดขึ้นด้วยสาเหตุ 2 ประการคือ อุปสงค์ในด้านหนึ่งและประสิทธิภาพในอีกด้านหนึ่ง *ประการแรก* การปรับค่าจ้างสูงขึ้นจะช่วยใน การขยายตลาดภายใน และลดการพึ่งพิงของเศรษฐกิจประเทศไทยต่อตลาดโลก สิ่งนี้เป็นไปได้เพราะอัตรา การลงทุนต่ำซึ่งเป็นสถานการณ์ปัจจุบันจะต้องการการออมต่ำ ขณะเดียวกัน การกระจายรายได้ที่มีความเท่า เทียมกันมากขึ้นก็จะส่งเสริมการขยายตัวของตลาดภายในประเทศ *ประการที่สอง* การที่รายได้ของแรงงาน สูงขึ้นจะทำให้คนงานมีแรงจูงใจ มีประสิทธิภาพการผลิตสูงขึ้นและนายจ้างเองก็จะมีการลงทุนเพื่อปรับมาสู่ การใช้เทคโนโลยีสูง นโยบายรายได้จะต้องประสานกับนโยบายด้านอุตสาหกรรมและการสร้างระบบการ นวัตกรรมแห่งชาติ

2.3.2 นโยบายรายได้จะแทรกแซงในระดับต่าง ๆ

1) การเพิ่มค่าจ้างไม่ได้มีผลกระทบต่อต้นทุนแรงงาน ถ้ามีการพัฒนาผลิตภาพแรงงาน การปรับ ค่าจ้างที่ดีที่สุดจะต้องเป็นผลของการตัดสินใจร่วมกันระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง การเจรจาต่อรองเป็นกลไก ที่ดีที่สุดในการกระจายรายได้ และไม่มีผลต่อผลิตภาพแรงงาน รวมทั้งผลการดำเนินการของบริษัท การ เจรจาต่อรองที่ดีจะต้องยึดการพัฒนาสภาพแรงงานและการฝึกฝนอบรมผู้นำ การเตรียมทางด้านกฎหมายก็ มีส่วนสำคัญไม่น้อย

2) ในปัจจุบัน การกระจายรายได้มีแนวโน้มที่จะให้ประโยชน์กับแรงงานมากขึ้น ผ่านการกำหนด นโยบายค่าจ้างขั้นต่ำ จึงสมควรให้มีการจัดตั้งหน่วยงาน เฝ้าติดตามสถานการณ์แรงงานด้านค่าจ้าง ทักษะและประสิทธิภาพการผลิต(Observatory of Labor Income, Skill and Productivity - OLISP) เพื่อทำ การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทางด้านแรงงานโดยเฉพาะข้อมูลทางด้านค่าจ้าง และผลิตภาพแรงงาน เพื่อให้ การครองชีพของแรงงานอยู่ในระดับสูงสุด โดยไม่มีผลต่อต้นทุนแรงงานต่อหน่วยและหลีกเลี่ยงภาวะเงินเฟ้อ ในระบบเศรษฐกิจ

3) จำเป็นที่จะต้องสร้างการประกันสังคมเต็มรูปแบบโดยเฉพาะสุขภาพและความมั่นคงในงาน การดูแลสุขภาพของแรงงานและครอบครัวรวมทั้งโครงการเกษียณอายุการทำงาน ในปัจจุบันมีบริษัทใหญ่เท่านั้นที่สามารถให้สิทธิประโยชน์ที่ครอบคลุมถึงการจัดสวัสดิการ การคุ้มครองทางสังคมนี้จะต้องให้แรงงานทุกประเภทเข้าถึงได้ทั้งแรงงานและนอกระบบ

4) จะทำอย่างไรให้การกระจายประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้น โดยให้ประโยชน์กับแรงงานผ่านการลดชั่วโมงทำงาน ดังที่กล่าวมาแล้ว ประเทศไทยเป็นประเทศแห่งเดียวในทวีปเอเชียที่แรงงานมีชั่วโมงการทำงานสูงสุด การที่แรงงานไทยมีชั่วโมงการทำงานยาวมากเป็นวิธีการที่จะลดค่าจ้างโดยการกระจายรายได้ผ่านการให้ทำงานล่วงเวลา แต่การทำงานชั่วโมงยาวจะมีผลกระทบต่อการทำงานโดยเฉพาะผลิตภาพแรงงาน ซึ่งการลดชั่วโมงการทำงานสามารถทำได้ง่ายโดยการออกกฎหมาย

นโยบายรายได้จะต้องติดตามอย่างใกล้ชิดโดยเฉพาะอุตสาหกรรมขนาดเล็ก เช่น ก่อสร้าง โรงแรม และภัตตาคาร ซึ่งโดยทั่วไปจะมีการจ่ายค่าจ้างต่ำและมีชั่วโมงการทำงานสูง

2.3.3 การสร้างระบอบประสิทธิภาพใหม่โดยอาศัยแรงงานที่มีทักษะสูง

การเปลี่ยนไปสู่ระบอบการใช้แรงงานแบบ 3H จำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะและผลิตภาพแรงงาน จำเป็นที่จะต้องแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้โดย

1) การพัฒนารายได้จะส่งผลต่อผลิตภาพแรงงานโดยกลไก “ค่าจ้าง-ประสิทธิภาพ” เป็นผลตอบแทนในรูปของรายได้ทางตรงและทางอ้อมที่แรงงานได้รับซึ่งมีผลต่อความพยายามในการทำงานของเขา (Leibenstein, Harvey 1966) การจ่ายผลตอบแทนในรูปของค่าจ้าง โบนัส และสิทธิประโยชน์อื่น ๆ เป็นวิธีการที่นายจ้างนำมาใช้ในการเพิ่มการทุ่มเทให้กับการทำงาน แต่ก็ก็เป็นวิธีการจัดการที่หวังผลระยะสั้น ในระยะยาวแล้ว ทางโรงงานจะพัฒนาตลาดแรงงานภายใน สร้างแรงจูงใจในการทำงานโดยอาศัยการให้มีการเลื่อนตำแหน่ง กระทรวงแรงงานควรที่จะปรึกษากับสมาคมนายจ้างเพื่อหาแนวทางที่จะพัฒนาตลาดแรงงานภายใน ในแง่นี้ หน่วยเฝ้าระวัง (OLISP) จะต้องปรับเป็นหน่วยงานแห่งชาติโดยมีการเปิดสาขาในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการจ้างงานในท้องถิ่น

2) ปัญหาที่สองที่จะต้องทำคือ การส่งเสริมการเรียนรู้โดยการทำงานซึ่งเป็นแนวทางในการที่จะพัฒนาทักษะ ในส่วนที่ II ของงานวิจัยได้เห็นว่า การเรียนรู้โดยการทำงานจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อแรงงานมีความมั่นคงไม่เข้าออกหรือเปลี่ยนงานบ่อย ดังนั้น การพัฒนาตลาดแรงงานภายในจึงเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้โดยการทำงานและการสร้างทักษะในงานการขึ้นทะเบียนทักษะก็เป็นความริเริ่มที่สำคัญของนายจ้างเป็นส่วนที่จะมาช่วยเพิ่มค่าจ้างโดยนายจ้างยอมรับทักษะของคนงานแต่ละคน วิธีการบริหารแรงงานที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะแรงงานมีให้เห็นอยู่ในอุตสาหกรรมรถยนต์ สถาบัน OLISP จะต้องมีส่วนช่วยในการอบรมนายจ้างให้ใช้การบริหารงานแบบใหม่เพื่อพัฒนาทักษะ เช่นเดียวกัน นโยบายอุตสาหกรรมก็ต้องเน้นการพัฒนาสาขาการผลิตสินค้าทุน ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาทักษะแรงงานและความสามารถทางด้านเทคโนโลยี ในท้ายที่สุดแล้วจะต้องส่งเสริมให้นายจ้างให้มีการจัดการฝึกอบรมให้กับแรงงานหรือลงทุนเพื่อสนับสนุนการฝึกอบรมแรงงาน ในแง่นี้ประสบการณ์ของฝรั่งเศสสามารถที่นำมาใช้เป็นแบบอย่าง กล่าวคือ การสร้างกองทุนร่วมเพื่อใช้ในการฝึกอบรมโดยสถานประกอบการซึ่งทางโรงงานอาจจะเป็นผู้จัดการอบรมเองหรือจ้างสถาบันที่เชี่ยวชาญมาทำ การพัฒนาทักษะไม่สามารถพึ่งการศึกษาในระบบมหาวิทยาลัยได้ เพราะการศึกษามีเป้าหมายที่จะพัฒนาคุณภาพของกำลังแรงงานโดยรวม ดังที่ปรากฏอยู่ในงานวิจัยของ

ศูนย์วิจัยเพื่อการศึกษาและแรงงาน (CELS, 2006) นอกจากนี้ บทบาทของ OLIASP อาจจะถูกนำมาใช้เพื่อ
เฝ้าดูการพัฒนาทักษะในระดับต่างๆ และการนำกฎระเบียบต่างๆ มาใช้สนับสนุน

3) ดังได้กล่าวมาแล้ว การเรียนรู้โดยการทำงานไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงทาง
เทคโนโลยีช้าหรือเร็วไป ในทั้งสองกรณีจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทักษะ ในประการแรก การเรียนรู้โดย
การทำงานจะลดถอยหายไปเมื่อการทำงานมีลักษณะประจำขึ้น ในประการที่สอง การเรียนรู้โดยการทำงาน
จะไม่สามารถแสดงผลทันที ดังนั้นผลิตภาพแรงงานและประสิทธิภาพการลงทุนจะอยู่ในระดับต่ำระยะยาว
กรณีของประเทศไทยแล้ว ประการที่สองจะมีความสำคัญกว่ารัฐจึงควรที่จะทุ่มความพยายามเพื่อพัฒนา
เทคโนโลยีในโรงงานขนาดเล็กและขนาดกลาง นโยบายอุตสาหกรรมยังคงต้องหาหนทางที่จะพัฒนาสาขา
การผลิตสินค้าทุน นโยบายการวิจัยและเทคโนโลยี จะต้องส่งเสริมการปรับเทคโนโลยีนำเข้ามาใช้ในบริบท
ของประเทศและระดับของทักษะแรงงาน ในท้ายที่สุดแล้ว นโยบายรายได้ที่ดีจะส่งผลให้ธุรกิจเอกชนแสวงหา
การลดต้นทุนแรงงานต่อหน่วยด้วยการพัฒนาผลิตภาพแรงงานมากกว่าการกดค่าจ้าง หรือใช้เครื่องจักรที่มี
ประสิทธิภาพ จัดกระบวนการผลิตและการส่งเสริมองค์แรงงานอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยรวมแล้ว รัฐบาลจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายที่จะสนับสนุนแนวโน้มที่กำลังก่อ
ตัวขึ้นในปัจจุบันของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคของการเติบโตแบบลงลึก นโยบายทางด้านการศึกษาและ
แรงงานจะต้องได้รับการส่งเสริมสู่ระบอบการใช้แรงงานแบบ 3H การเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางนี้จะทำให้
เศรษฐกิจของประเทศไทยมีการเติบโตแบบยั่งยืนสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสากลและการบรรลุเป้าหมาย
ของสังคมมีเอกราชและประชาชนมีมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้นได้